

GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA.

LETNIK XVII.
♦♦ ZVEZEK 5.

1910 ♦♦♦ LJUBLJANA ♦♦♦ 1911

„ZORA“ IZHAJA VSAK MESEC DVAJSETEGA
S PRILOGO „PRVI CVETI“ TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4'—, ZA DIJAKE K 2'—.
♦♦♦ NATISNILA „KATOLIŠKA TISKARNA“. ♦♦♦

Vsebina:

	Stran
K našemu družabnemu problemu	93
Vplivi velikega mesta na dijaka. (Miloš Z.)	96
Abiturientski tečaji. (Jos. Puntar.) (Konec.)	98
Naše razmerje do katoliških Nemcev. (M.) (Konec.)	100

Visokošolsko dijaštvo.

Mahničeva številka Luči. — »Jugoslavija«	103—105
--	---------

Glasnik.

Iz »Zarje«. — S. D. Zveza. — S. Liga K. A.	105—106
--	---------

Listek.

Dr. A. Ušeničnik: Sociologija. — Jakob Alešovec: Ljubljanske slike. — Fr. Novak: Slovenska stenografija. — Listnica uredništva	106—108
---	---------

„Prvi Cveti“, leposlovna priloga.

Nekaj o estetiki in kritiki. (Ivan Mazovec.)	41
Oj te goske . . . (S. Gorislavin)	44
Zvezdam. (Vekomir)	47
Knjiga skrivnosti. (Vekomir.)	47
Plačilo. (Nedin Sterad.)	48
Jaz. (Nedin Sterad.)	48
V jutro . . . (Nedin Sterad.)	48
Ocene. (I. M-c.)	48

Na platnicah.

Nadaljevanje ocen.

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Vrhovčeva ulica 11. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborn-gasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Brunn-gasse 7/I. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborn-gasse 9, Parterre.

Uredništvo „Zore“: Fr. Stelè, phil., Dunaj (Wien), XVIII., Schul-gasse 30, III. /19.

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici **upravnistvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.**

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

K našemu družabnemu problemu.

Res smo o tem že pisali in razmotrivali, vendar se zopet dotikamo tega problema. Važen je namreč v splošno, važen zlasti v tem času, ko rastejo vrste naše inteligence in je čisto naravno, da bo izobraženstvo skušalo gojiti v svoji sredi ožje družabne stike. Poleg tega opažamo živahnije družabno življenje med izobraženstvom, izišlim iz naših vrst, v Ljubljani in prvič je začelo naše dijaštvo v zvezi z bratskim slovanskim z družabnimi prireditvami na Dunaju in v Pragi. Te pojave moramo beležiti z veseljem, ker vidimo v tem korak naprej na začrtani poti. Naše ljudstvo stoji visoko v religioznem oziru in kar zadeva socialno ter kulturno organizacijo; dvigniti ga moramo pa tudi družabno, zato je pa treba, da je družba naših izobražencev, iz katere izhaja vpliv na ljudstvo, sama zdrava na vse strani in zmožna, razvijati vse kulturne sile našega ljudstva.

Iz kakih razmer pa izhaja naša družba? Naš dijak je reven, ko konča svoje študije je pa navadno še bolj siromašen kot prej. Kar je na srednji šoli mladine, ki ji nudi življenje samo boljše izobrazbo in vzgojo, ta je liberalna in žalibog srka že v teh nežnih letih v sebe vse slabe vplive, ki so tesno spojeni z večino te družbe, kakoršna je dandanes. Naš somišljenik pa se peha za instrukcijami, muči ure in dneve, da zasluži borno kosilce, poleg tega naj bo priden dijak, naj izpopolnjuje svojo šolsko izobrazbo s samoizobrazbo in vzgojo, naj se telesno krepi in družabno izlika. To je veliko zahtevanega in res posebne energije in ugodne prilike mu je treba, da ne zaostane v tej ali oni smeri. Govoriti nam je pa le o družabni vzgoji. Djak je ali sam zase ali v družbi tovarišev; če se mu hoče družabnosti, jo zavije v kako malenkostno oštarijo — žalibog je bil doslej alkohol skoro edini »arbitr elegantiae« za naše dijaštvo. V družine ne pride, kjer vlada plemenita družabnost in duhovita zabava. Tudi imamo takih družin sploh malo; ker velik del naše »družbe« pač ve, kdaj se obleče frak in priveže kravato, ne zaveda se pa, da spada v lep okvir še lepša slika, sicer obstane oko na zunanostih in za krinko bujno razvijajoče se kulture se skriva primitivna človeška natura, ki se izživlja v lišpanju in lepotičenju. Za cilj pa moramo imeti sintezo harmonično razvite družabne in idealne kulture. Ekstremi so v realnem življenju gotovo neizogibni, a vendar škodljivi.

Naše dijaštvo živi bogato duševno življenje, v idealnem zanosu sanja o delu za vero in dom in plamen ljubezni do teh vzvišenih idealov mu razžiha mladeniška čuvstva, skratka diamant, biser — kamen ali često nebrušen, seveda navadno brez lastne krivde. Če smo odkriti moramo priznati, da na tem trpimo več ali manj vsi Slovenci, na neopipljenosti in robotosti. Koliko jih je, poštenih ter razboritih: in vendar mu srce zaigra,

če zakolne in če udari ob mizo, se čuti junaka! Seveda velja tudi o tem Aristotelova trditev, da je čednosti bistvo zlata sreda. Varovati se je ekstremov na to ali ono stran. Žal mi je, če vidim zanemarjenega človeka, ki ga sicer spoštujem radi njegovih duševnih zmožnosti. Večkrat in najčešče vodi do te zanikarnosti dozdevno imponiranje. Človeška narava je več ali manj nagnjena k romantiki. Ne le otroka, tudi starejšega mičejo pojavi, ki so nenavadni, zlasti če niso združeni z neprijetnostjo ali celo nudijo udobnosti. Marsikdo bo oporekal in kazal na velike može, ki bi se jim dalo baš v tem oziru očitati. Priznamo, ali veliki možeje imajo pravico do takih posebnosti. Kdor živi intenzivno in bogato duševno življenje, ta tudi sebi zadošča, ta ne išče družbe, ker se v njej največ dolgočasi, rad hodi samotna pota in ljubi naravo, kjer slavi najlepši pir, svojim mislim verni svat. Kdor pa reflektira na družbo in to moramo storiti, ta mora nekoliko odnehati konvencionelnemu pritisku, ki ga družba izvaja. To bi bilo oportunitetno stališče, veleva nam pa isto tudi pamet. Dosledno varovanje finega takta in dostojnosti, mesto nerodnosti okretnost, mesto zarobljenosti in neotesanosti ljubeznivost in vljudnost — to niso le forme, ki jih zahteva družba, to so lastnosti, ki samo iz njih lahko klije urejeno in uspešno družabno življenje. Ne smemo tu prezreti momenta lepote. Mi smo si doslej premalo vzgojevali čut za estetiko v vsem zunanjem obnašanju n. pr. kletev, pridušanje itd. ni le moralno zavrgljivo, temveč žali dober okus, ni le slabo, tudi grdo je.

Drugi ekstrem je znani tip »gigerla«. Grd je, neokusen. Nakičen in nakinčan sodi notranjo vrednost človekovo po njegovi zunanosti. Med zlikanimi hoče biti najbolj zlikan, med modernimi najmodernejši, pa je le med ničemurnimi najbolj ničemuren. V zunanostih se razbije ves duševni polet, notranji praznoti sta zvesta druga zaljubljenost v samega sebe in omejenost v presojanju življenja. Kot je sam, naj bi bili drugi, boji se prijeti za zamazano roko težakovo in stopiti v zadehlo sobo revščine in bede. In taki ljudje eksistirajo, hvala Bogu, ne v naših vrstah. Poznati pa moramo to strašilo moderne dobe in vse duševne vezi, ki pletejo vzgojo takega nesrečneža, da se temu ekstremu ognemo v velikem ovinku.

Pri tem nam silita v pero dva izraza, demokratstvo in frakarstvo. Značilno je za malenkostne ljudi, da obtiče ob velikih idejah na neznatnostih in ne prodro do bistva, vidijo ob solnčnem blesku pege na solncu in jih študirajo ter gruntajo. Isto smo doživeli in doživljamo v dobi demokratične ideje. Mesto vzvišene, iz krščanstva izišle ideje o enaki ceni človeške osebnosti vidijo mnogi le zunanost v onih vrstah, ki so bili doslej socialno tlačeni in prezirani. Preprosti ljudje dela ne morejo biti drugačni, pogledj jih pa na Gospodov dan, kako nastopijo svojim razmeram primerno, da dobi cela vas praznično lice. Naše ljudstvo ima zmisel za okus in zdrav razum, ne bo se rogalo inteligentu, ki se fino vede. Kdor se v svojem zunanem vedenju približuje nižjim slojem, s tem še ni demokrat, kot tudi še ni frakar, kdor se nosi svojemu stanu primerno. Demokratstvo je ideja, koje bistvo tiči v vrednostenju človeške narave in nima kot taka nobenega posla s formo. »Ponižajmo« se in idimo med preprosto ljudstvo, med našega bistrega kmeta, med naše brunne delavce. Vzljubimo jih s tisto presrčnostjo, s katero je objel naš Odrešenik revnega cestinarja. Če bi se smatrali vzvišene nad žuljavo roko in ob ognju razpaljenem licem, tedaj bi bila fraza naše slavopetje idealom, grda hinavščina. Raditega pa še ne smemo zaiti v robotost in surovost; temveč te mile nam kroge dvigajmo tudi na višek družabne kulture. Ko se bo to zgodilo, bo izginila kletev iz naših domov in otrok bo molčal s spoštljivo ljubeznijo tudi na trdo besedo svojih staršev in redko bomo čuli o

pretepih in pobojih. Tudi cilj družabne vzgoje zasledujemo pod vidikom naših višjih idealov — idealov v krščanski kulturi prerojenega slovenstva. Kakor je še mlado naše gibanje, vpliv se že kaže med ljudstvom, surovost izginja iz vrst mlade generacije, dela čaka pa še veliko in trdo bodo morali poprijeti zanj zlasti naši izobraženci. Inteligenca starega kova ni ničesar dosegla, ker se je zadovoljevala s formo brez jedra. Čim bolj prevladuje zunanost, tem bolj se bližamo frakarstvu. Označili smo tip »gigerla«, ta in kar mu je sorodnega je frakarija. Frak sam je pa čisto nedolžen pri vsej opravičeni gonji proti frakarstvu. Le omejeni ali zlobni ljudje morejo imeti za frakarja vsakega, ki frak obleče, in slabotne narave je, kdor se takemu terorizmu družbe vda.

* * *

Podlaga mej družabni kulturi je vzgoja srca. Zunanje lastnosti te vzgoje so skromnost, ljubeznivost, vljudnost. Da si priboriš te lastnosti, se moraš brusiti in likati v dolgi šoli premagovanja samega sebe. Poznamo ljudi, ki obvladajo ves zunanji aparat obnašanja v družbi, a sebe nimajo v oblasti. Egoizem, samoljubje, ošabnost, zavist, škodoželjnost to je ljulika, ki v vsakem človeku poganja, a treba jo je rvati z železno vztrajnostjo. Tu naj začne dijak svojo družabno vzgojo, prilike ima vsak dan, vsako uro dovolj. Govoriti hočemo konkretno. Najprvo naj se vsak teh svojih slabosti zaveda in naj si vest izprašuje. Šele če poznaš samega sebe in si ne skrivaš ničesar, niti sebe nikdar ne opravičuješ, boš mogel sebe vzgajati. Zato je treba vzeti često v roko primerne knjige, spise mož, ki so globoko posegli v dušeslovje človekovo in razkrivali vse njegove slabosti. Imenujemo življenjepis sv. Avguščina, Tomaža Kempčana »Hoja za Kristom«, izmed novejših zlasti Foersterjeva dela. Pozabiti ne smemo naše slovenske knjige o lepem vedenju, ki je spisana z edino pravega stališča, da je podlaga družabne kulture izključno le notranja vzgoja človekova. Ako to delo primerjamo s poprejšnjimi, n. pr. z »Vzgojo in omiko«, vidimo vso razliko med praznim modernim in globokim krščanskim pojmovanjem tega problema. Ko tako sebe vidiš kot v zrcalu, tedaj pa sveže na delo. Če te prosi tovariš da mu pomoreš, nikari mu tega ne odreci, temveč pomagaj mu. Če vidiš, da ne storiš tega rad, išči prilike, da moreš seči soščolcu pod ramo. Drugič bo šlo laže in vedno laže, slednjič boš z veseljem vsakemu na uslugo. Stori isto, če zapaziš pri sebi škodoželjnost in si vesel, da znaš več kot drugi. Pomagaj sam drugim do boljših uspehov in v malenkostih se vadi zatreti najgršo lastnost — zavist. Kadar ti sili na jezik ostra beseda, se premagaj in molči ali odgovori vljudno. S tako vajo zatiraš v sebi jezo, se vadiš v strpnosti in obzirnosti. Podobnih naukov sliši vsak v svoji mladosti veliko, imaš jih zlasti v omenjenih knjigah — treba je le volje, trdnega namena tudi delati, kot veleva razum. Delo proti strastem in kvarnim nagnjenjem človeške narave je naporno. A ne izgubiti poguma. Zanimarjati se ne sme zlasti nadnaravne pomoči, ki jo imamo v sv. zakramentih.

Ugodno vpliva na razvoj značaja in srca zlasti ženska. Vprašanje o razmerju med dijaštvom in ženskim spolom je težko in prijeto se ga mora brez vsakih predsodkov. Ženski značaj je mil in nežen, ženska ima nekako prirojen čut za to, kaj se spodobi ali ne, in vsa njena vzgoja in njeno življenje in trpljenje jo ustvarja za vzgojiteljico. Vzgojno pa ne more na mladega človeka vplivati deklica, ki je sami treba vzgoje. Zato se nam ne zdi umestno ožje občevanje med dijaštvom in žensko mladino. Neti se ogenj strasti prezgodaj, pletejo se zveze, ki nimajo nobenega smotra in mlad dijak izgublja zmisel za resna stremljenja. Moški mora

biti že zrel in imeti sebe v oblasti, da se ne izgubi v ljubinkanje in nezmislno sanjarjenje. Edino dekle, kjer odpade ta nevarnost, je sestra, ki te ljubi nesebično in iskreno. V občevanju z njo izvajaj v praksi vsa načela kavalirstva in finega obnašanja, v njej spoštuj dekle. Kar bi pa odločno svetovali dijakom, je občevanje s plemenitimi, starejšimi ženami, ki so že izkusile življenja trpkost in udarce, predvsem pa vsak spoštuj svojo mater in ne odtegni se njenemu maternemu vplivu, če je tudi odrasel šolskim klopem. Njej zaupaj svoje srce in nikdar ji ne reci žal besede.

Veliko resnice je na naziranju, da plemenito srce nekako nadomešča zunanje forme. V gotovem zmislu, kdor je tako samega sebe notranje vzgojil, ta ne bo surov, oster, neotesan, brezobziren, kvečjemu malo neokreten. Dobro došel bo vsaki, najboljši družbi, ki mu bo prezrla kako nerodnost, ki jo napravi. Tako si bo polagoma osvojil tudi zaklad tistih oblik, ki so običajne v družbi. Tako družbo si moramo vzgojiti, prepojeno z drugimi našimi težnjami, potem smo dosegli »sintezo harmonično razvite družabne in ideelne kulture«.

O tej ali oni misli, izraženi v teh vrsticah, smo lahko raznega mnenja. Potrebno je pa, da govorimo o teh odkrito brez animoznosti, z edinim namenom, postaviti si jasne cilje tudi v tem oziru, jih zasledovati z vso energijo in ustvariti drugo družbo kot je sedanja. Ne tako družbo, kot nam jo slika pisatelj »Školjke«, kjer ni prostora solnčnemu žarku, grozen prizor razdejanih družinskih razmer. In vendar je pisatelj zajemal iz vrelca resničnega življenja, o tem smo uverjeni. Kdor hoče upodabljati našo družbo, naj ne slika razvalin po bučnem viharju, temveč pomlad in gorko solnce.

Miloš Z.

Vplivi velikega mesta na dijaka.

(Nekaj misli k zadnjima člankoma enakega naslova.)

Tovariša, ki sta začela ta za akademika tako važni problem obravnavati, vzela sta celo stvar, kot se mi zdi, nekoliko prepovršno. Človek čita, premišljuje in vidi, da nekaj manjka. Tupatam različni opomini in nasveti, a enotne zveze ni skoro mogoče najti. Poudarjene so le nekatere, rekel bi, zunanje strani velikomestnega življenja; a o notranjosti in duhu, s katerim je nevidno prepojeno celo velikomestno življenje in ki skoro nevede vpliva, o tem ni niti besedice. Opozorila sta na vrline velikega mesta v gospodarskem, socialnem, kulturnem oziru itd. In vendar to ni vse, ako hočemo dijaku pokazati pot, po kateri bi moral hoditi, da postane steber v bodočem razvitku naroda.

Je li kaj pomagala Rimljanom, Grkom, Perzijanom velika izobrazenost duha, jasen pogled v tedanje gospodarske razmere in iz njih izvirajoče blagostanje? Ko so bili na vrhuncu politične in gospodarske moči, tedaj so bili tudi najizobraženejši, in vendar palača, ki so jo stoletja zidali, je v desetletjih razpadla. Kaj je bilo temu vzrok? Izgubili so to, kar imenujemo značaj: vztrajnost, energijo in zmožnost samega sebe obvladati. Zavrgli so bogove, v katere so zaupali, prišel je skepticizem, ki je imel za posledico nejasnost pojmov, in stebri rimske moči in civilizacije so bili omajani.

Ravno te znake moremo opazovati v nekoliko izpremenjenih konturah tudi v današnji moderni dobi. In ker so ravno velika mesta ognjišča modernega duha, je pač potreba, da opozorimo posebej na ta moment.

V prvem članku piše tovariš: »Vse se socializira in organizira.« To je resnica; a vendar teh dveh pojmov ne moremo generalizirati na celo moderno življenje, posebno pa ne v etičnem oziru. Ravno na disorganizacijo in negotovost, ki vlada na tem polju, obrnemo lahko tisti izrek: »Die Großstädte sind menschenmordend.« In kako je do tega prišlo?

Veda je podala modernemu življenju popolnoma nove ideje, zrušila je v gotovi meri važnost nekdanjih verskih in socialnih predstav. Pokazala je človeku, kako malo mesto zaujema na svetu in kako se priroda ne briga zanj. Spoznal je, da priroda ne pozna tega, kar mi imenujemo usmiljenje in ves napredek, da je bil dosežen z neusmiljeno izbero, v katerem so bili uničeni slabi na prospeh močnejših. In ta boj se nadaljuje v sedanjem socialnem razrednem boju, o katerem pravi dr. Slanc: »Ta boj je brezobziren, morale ne pozna; tem družbam se tudi ne sme za zlo šteti nemoralnosti bojev. Smoter posvečuje sredstva. Vse, kar k zmagi vodi, je pošteno. To mora biti vodilo vseh socialnih družb.«

Vse te mrzle in hladne misli, ki stojijo v velikem nasprotju z prejšnjimi nazori, so povzročile vznemirjajoče konflikte. Predvsem je bila omajana absolutna vrednost etičnih načel. Nič ni stalnega, vse se izpreminja tudi na tem polju — in ravno ta relativnost pripravlja v praktičnem življenju popolno anarhijo in nevarnost sedanji civilizaciji, kot pravi tudi Gustav Le Bon: »Ne vem, ali bi mi mogel kdo omeniti le eno civilizacijo od začetka sveta, le eno odredbo ali nazor, ki bi se mogel vzdržati, ako bi se opiral na principe, ki smo jih imeli le za relativne vrednote.« — Relativnost rodi nezaupanje (skepticism) in ta povzroča, da človek nima moči izvršiti, kar čuti in misli, akoravno je za trenotek prepričan. Resnico te trditve zasledujemo lahko v moderni družbi in predvsem v njenem središču, v velikih mestih. Novi, relativni etični pojmi so rodili v glavah ono zmešnjavo idej, ki je karakterističen znak modernega človeka. Posledica je, da so spravili ti notranji spori veliko število mladih, nadarjenih moči v ironično brezbržnost, ki ubija vsako voljo in napolnjuje notranjost z nezmožnostjo nasproti plemenitim delom, ali pa uklene človeka v kult osebnih koristi.

Filozofičen nihilizem je izpodbil v moderni družbi vsako zaupnost do principov, na katerih je dosedaj slonela, in posledica je, da mladenič, ki se tudi napije tega duha, misli, da je opravičen zabavljati in kritizirati vse stare naprave, in srce mu je napolnjeno do vsega, kar obstoji, z jezo in sovraštvom. Važno je, kar misli Spencer v tem oziru: »Jasno je, da nastane v civilizovani družbi nevarnost, da propade in se uniči, ako je oslavljen čut podrejenosti (subordinacije) in ako ni pri tem pridobila družba v primerni sili samovlade.«

Moderna družba je zavrgla ideje, na katerih je slonela, in tako uničila tajne stebre sedanje civilizacije. Primerjali bi jo lahko z ladjo, ki je izgubila krmilo in pluje nevede kam — igračka v rokah najekstremnejših idej, ki se večkrat ena drugo pobijajo. Moderni človek si je izpodbil tla, na katerih je stal; ali si jih sam zopet ustvari — težko vprašanje.

In kako sliko kaže raditega moderna družba? Namesto energije in delavnosti imamo grozne, prazne, osebne diskusije; med množico vlada danes veliko navdušenje, jutri potrlost, jeza in sovraštvo; pesniki pa so v službi poulične moralnosti ali pa skušajo z sarkazmom in ironijo postaviti sedanjo družbo v smešno luč. Posamezniki skušajo brez ozira na pripomočke in na ostalo družbo zadostiti neutešni želji po bogastvu in blagostanju. Ugoditi svojim strastem in poželjivostim — to jim je vsakdanji cilj. Skupni blagor in delo za narod, o tem zadostuje, da se govori.

Vpliv teh razmer na mladega dijaka, ki prihaja idealen v veliko mesto, je večkrat silnejši kot ideje, ki jih je prinesel s seboj, in polagoma se asimilira temu ozračju, ako nima druge opore. Raditega sem imel v mislih sledeče Foersterjeve besede, ko sem pisal te vrstice: »Die unbewußte Abhängigkeit der Einzelnen von der kollektiven Suggestion soll man zeigen und dadurch das Verlangen nach Befreiung wecken.« In te naloge se morajo zavedati naša katoliško-akademična društva.

Jos. Puntar:

Abiturientski tečajji.

(Konec.)

Zadnjič smo govorili o potrebi in jo utemeljevali, da se osnujejo za abituriente posebni tečajji z namenom, da jih uvedejo v življenje, zlasti pa v akademični študij. Dve strani bi torej abiturientski tečajji morali družiti: prvič uvod v akademično znanstveno delo ter podajati vpogled v realno življenje, t. j. v stanove, v katere se večina abiturientov porazgubi.

Glede metode bi podali ta nepopoln osnutek.

Obravnavati bi se morale stvari, ki so v nujni zvezi z bodočim poklicem na splošno in podrobno, da bi dijak dobil pojem o zvezi poedinih v stroko spadajočih vprašanj. Vse kolikor možno praktično: zato nazorno in **s prosto debato**, ki je nujno potrebna pri vseh tematih. Dijak se mora priučiti prostejši metodi, kot jo je poznal doslej. Kako dresiran je slovenski dijak in koliko strahu prinese s seboj na vseučilišče! Žalostna resnica: več strahu pred profesorji kot zaupanja do njih. Včasih je to že smešno, a bridko drago, ker pride prepozno v stik s strokovnim učiteljem in tako do resnega sistematičnega dela. In leta teko in sredstva — tudi. Vzgojnega pomena za bodoče prostejše življenje bi bili ti tečajji, če bi bili urejeni primerno svojemu namenu. Torej čimveč prostega gibanja in zaupnega občevanja s predavatelji! To prinese pravi uspeh, sicer le napol.

Tvarina. Najprej:

- I. Splošen uvod v akademično življenje. Pomen in namen visokih šol vobče. Praktična in idealna stran. Narodni in verski moment. »Akademična svoboda« itd.
- II. Življenski pogoji v tujih mestih; gmotno vprašanje: podpore, ustanove, statistika njihova. Akademična društva (splošen pomen!), družabno življenje, vpliv tujine itd.
- III. Izbera stanu: a) z ekonomično-lastnega in gospodarsko-narodnega; b) z idealnega stališča: socialni pomen stanu itd. Pomen statistike!
- IV. Domače visoke šole in študij na tujih izvun države. Važnost študija na tujem. Gmotno vprašanje in idealizem: za temeljitost svoje stroke, proučevanje tuje kulture, praktična izvežbanost v tujih jezikih.
- V. Pomen nestrokovnega študija v svrhu izpopolnitve svoje strokovne naobrazbe: leposlovje, umetnost, filozofija, narodno gospodarstvo itd. Pripomočki: lastna knjižnica. Kako priti do nje?
- VI. Metoda vseučiliškega študija: predavanja, pomen in namen seminarjev in podobnih institutov. Seminarske vaje in državna podpora za boljše razprave. Celu večje ustanove za nadaljnji študij. Seminarska, vseučiliška in druge knjižnice itd.

VII. Strokovna znanstvena naobrazba; tu je treba za vsako stroko posebnega predavatelja, ki pozna temeljito potrebe gotove stroke v znanstvenem in narodnem pogledu.

1. Vseučiliške fakultete:

- a) Filozofski oddelek: predavatelj proforskega stanu.
Pomen filologije in zgodovinske stroke, naravoslovski študij.
- b) Juridični oddelek: predavatelj jurist.
Z ozirom na poklic: odvetništvo, notariat, sodnija, uprava itd.
- c) Medicinski oddelek: predavatelj zdravnik.
- d) Bogoslovni oddelek: strokovnjak v bogoslovni vedi.

2. Tehnične vede (tehnika): predavatelj inženir.

3. Zemljedelska visoka šola (poljedelstvo, gozdarstvo): predavatelj agronom.

4. Živinozdravniška visoka šola: predavatelj živinozdravnik.

5. Montanistika: predavatelj strokovnjak te stroke.

6. Trgovska akademija: predavatelj strokovni učitelj.

7. Ekspozitna akademija: predavatelj po možnosti absolvent te šole.

VIII. Pomen združništva vobče pri Slovencih in Jugoslovanih posebej: predavatelj izkušen narodni ekonom.

S tem so le naznačene točke, ki pa jih je treba umevno še posebej razpredeliti in točneje določiti. Ker je namen članku le ta, da sproži misel in zainteresira vplivne naše kroge, zato naj se o praktični izvršitvi posvetujejo ti, če jim je res na tem, da postane študij slovenskega dijaka urejen po strogih ekonomičnih principih dobrega narodnega gospodarja od prve šole pa do zadnje ure na visokih šolah. Misel abiturientskih tečajev je dijaštvo samo že realiziralo in ni torej nič novega. Treba je le še bolj sistematizirati to samoniklo stremljenje dijaštva po samopomoči, ker so vplivni narodni vzgojitelji dolžni, da prevzamejo to misel v svoje vodstvo. Ako je vplivnim slovenskim krogom na Kranjskem res kaj do napredka slovenskega znanstva in slovenske inteligence vobče, potem morajo le pozdraviti to zdravo misel — časa.

Eno je gotovo: tako kot dozdam ne sme biti naša učeča se mladina prepuščena sama sebi in to najmanj danes, ko skrbimo za vsakega kmečkega pastirja, da se sistematično naobrazí za dobrega naobraženega narodnega delavca. Sramotno je, da je često danes kmečki fant bolj poučen o narodno-gospodarskih vprašanjih kot pa naša inteligenca z — visokimi šolami. In zato menimo, da je treba slovensko kulturo dvigniti najprej pri pomladku slovenske inteligence, da zadobi pojma, v kakšni zvezi je njegov nadaljnji strokovni študij s splošno narodno kulturo. Slovensko vseučilišče zahteva tudi zrelega naobraženstva, ki pojmuje pomen znanstvenega dela in **zanj tudi kaj žrtvuje**. Danes tožijo uredništva naših znanstvenih revij, da ni — zanimanja za znanstveno literaturo. Dnevno časopisje in drugo lagotno in temotno berilo jemlje zmisel za resen študij. Pa hočemo — vseučilišče. Za koga? Za narod —. Žalostno za višje kroge, če bodo manj pojmiti pomen najvišjega kulturnega zavoda kot »neuki« narod sam! Vseučilišče res ni igrača in zato pripravljajmo mlajše rodove, da bodo zgodaj pričeli pojmiti pomen resnega strokovnega znanstva v zvezi z narodno boljšo bodočnostjo. Vzgojiti si moramo tekom desetletij dovolj naobraženstva, ki bo prav cenilo slovensko znanost in delo slovenskih kulturnih delavcev.

* * *

Toda, kdaj naj se vrše taki tečaji? Na večjih zavodih po možnosti takoj prvo polletje, da ostane drugi tečaj prost za maturo. V Ljubljani

je možen skupen pouk vseh zavodov, drugje morda niti ne pridejo do uresničenja radi katerihkoli razlogov. Zato bi bilo nujno treba za vse slovenske abituriente pripraviti 14dnevni tečaj v Ljubljani o počitnicah. Kdor bi ne bil deležen dobrot medletnega tečaja, bi se lahko udeležil tega splošnega. Zlasti obmejni slovenski abiturienti bi potrebovali ta tečaj.

Pa še nekaj. Organizacija teh tečajev naj bi bila v rokah kranjskega deželnega šolskega sveta, ki naj bi sestavil potrebni komite za vodstvo abiturientskih tečajev. Sestava tega komiteja bi obsegala slovenske gimnazijske ravnatelje in profesorje ter tudi druge izvun šole stoječe razumnike. Ta komite bi nadziral in določal tvarino in predavatelje. Gotovo bi se dobilo dovolj idealnih mož strokovnjakov, ki bi se žrtvovali tej novi vzgojni instituciji brez honorarja ali pa vsaj za primerno odškodnino, ki naj bi jo pokrivala dežela. Kranjska dežela je središče slovenskega kulturnega dela in zato mora skrbeti i za pomladek obmejnih, v marsičem zanemarjenih slovenskih abiturientov.

Ali ne bi bilo umestno, ko bi Slovenska dijaška zveza vložila primeren memorandum na kranjski deželni šolski svet, profesorsko društvo in vodstvo S. L. S.? Storila bi le svojo dolžnost, ker bi delala po zmislu pravil za dobrobit slovenskega dijaka!

Začetek je polovica dela!

M.

Naše razmerje do katoliških Nemcev.

(Konec.)

Ker je naše vrhovno načelo krščanstvo, iz katerega izvajamo in po katerem uravnavamo svoje razmerje do bližnjega, do družbe in tudi do naroda, nam je dana s tem določna direktiva v razmerju do katoliškega dijaštva drugih narodnosti. Krščanstvo narodnostne ideje ne zabranjuje, nasprotno ravno krščanstvo, ki uči bratstvo cele družbe, ki izvira vsa iz ene družine, enih staršev, ki na drugi strani zapoveduje s četrto zapovedjo višje spoštovanje in posebno ljubezen do onih, s katerimi nas veže ožja krvna vez, daje edino umstveno podlago in tudi zapoved ljubezni do lastnega naroda. »Naše zasebno prepričanje je krščanstvo in krščanstvo je ono, ki nam zapoveduje ljubezen do bližnjega. Kdo nam je pač bližji nego lastni rod, v katerega sredi smo zrasli in ki nam je dal prvo izobrazbo. Krščanstvo zahteva od nas narodnosti in oni, ki hoče veljati za katolika in ni naroden, ravna nemoralno.« (»Zora« VII. letnik, stran 145.)

Doslednost pa zahteva, da članov drugih narodov zaraditega ne zaničujemo in ne sovražimo, ako so tudi oni narodni, ako ljubijo svoj narod in delajo zanj. Ako tako ravnajo, zaslužijo le naše spoštovanje, ker se zavedajo svojih dolžnosti, dokler spoštujejo pri svojem delu naravne pravice našega, oziroma drugih narodov in ne streme za tem, da povzdignejo moč svojega naroda s tem, da oslabe svojega soseda, da mu s silo vzamejo dedščino njegovih dedov: jezik in domačo grudo. Ako gre delo za narodov napredek tako daleč, to ni več ona ljubezen, ki jo zahteva krščanstvo do naroda, to je krivičen barbarski boj močnejšega zoper slabejšega, ki je utemeljen v materializmu. S takimi ljudmi je seveda vsaka naša skupnost izključena, to zahteva naša narodnost, to zahteva tudi krščanstvo. Toda dokler spoštuje neslovenski katolik naše narodne pravice, nikakor ne odklanjamo skupnih nastopov z njim v kulturnih

vprašanih. Brezverstvo, framasonstvo je internacionalno in najradikalnejši brezverski narodnjaki se ne sramujejo biti v tej internacionalni družbi: družijo jih višja sila — sovraštvo do Cerkve, čeprav zraven gledajo, kje bodo drug drugega izpodrinili in zadali udarec tuji narodnosti; mi pa naj bi odklanjali skupno obrambo proti mednarodnemu sovražniku krščanstva!

Poglejmo, kako je bilo razmerje slovenskega katoliškega narodnega dijaštva do katoliškega dijaštva drugih narodnosti in kakšno je razmerje danes. Vpoštev pride pri tem edinole razmerje »Danice«, kajti »Zarja« je stopila na pozorišče šele, ko je bil vsled nemškega šovinizma malodane vsak stik že nemogoč, ali kvečjemu obstojal še v formalnostih brez večjega pomena.

Na ustanovnem občnem zboru »Danice« dne 24. oktobra 1894 so bile navzoče tudi deputacije obeh tedanjih katoliških akademskih nemških društev na Dunaju »Austria« in »Norica«. Tedanji predsednik »Danice«, med. Jankovič je dejal v pozdravnem govoru na »Austrio« in »Norico«: »Narodnost nas loči, veže pa nas katoliško načelo pravičnosti.« (Po desetih letih, str. 92.)

Občevanje med »Daničarji« in člani omenjenih nemških društev je bilo prva tri leta precej presrčno, prijateljsko. Na vse večje prireditve nemškega katoliškega dijaštva je bila vabljen tudi »Danica« in »Daničarji« so se vabilu tudi radi odzvali, ker so bili povsod presrčno sprejeti. Udeleževali so se vedno z »Daničnim« trakom in večkrat so popevali ob takih prilikah slovenske narodne pesmi, ki so katoliškim Nemcem jako ugajale. Ob neki taki priliki je izrazil pokojni dunajski župan dr. Lueger svoje veselje nad prijateljskim občevanjem med Nemci in Slovenci, ker le na tak način bo mogoče priti do narodnostnega miru v Avstriji. (Ibidem, str. 93.) »Zora« je v tisti dobi redno prinašala tudi poročila nemških akademskih društev. Ravnotako sta bili tudi »Austria« in »Norica« zastopani redno na vseh »Daničinih« predstavah.

Leta 1897. so prišli vsled Badenijevih jezikovnih naredb burni časi narodnostnega boja, ki so dobili na vseh avstrijskih vseučiliščih glasen odmev. Nemško nacionalno dijaštvo je z dunajske univerze metalo stole in pljuvalnike na policijo, ki je oblegala vseučilišče kot kako trdnjavo. Ti dogodki tudi preko »Austrie« in »Norice« niso šli brez sledov: neznosen nemški šovinizem, ki je tedaj butil v vseh nemških slojih na dan, je vzbudil tudi v vrstah nemških katoliških akademikov gorkejšo narodno čuvstvanje, kot je bilo treba. »Zora« v III. letniku na strani 153. že naznanja, kako silno nacionalna je postala »Austria«.

Dne 7. decembra 1897. je imela »Austria« svoj »Kaiserkommers«, na katerem je bila »Danica« zastopana po petih članih. Predsednik je pozdravil »Danico« šele na zadnjem mestu, kar je vzbudilo precejšnjo pozornost. Še večje ogorčenje pa je vzbudil pri zastopnikih med. Neunteufel s svojim govorom, v katerem je napadal Slované in jih imenoval izdajce in razdirajoči element, proslavljal nemško kulturo itd. Zastopniki »Danice« so nato po odpeti cesarski pesmi zapustili ostentativno dvorano, na kar je »Danica« vsled sklepa občnega zbora pretrgala vse zveze z »Austrio«. Z »Norico« je pretrgala »Danica« zveze kmalu nato, ker je ta objavila z »Austrio« oklic, ne da bi imela kak vzrok nastopiti proti Slovanom, v katerem izjavlja, da ni v zvezi z nobenim Slovanom — in to celo v nekaterih židovskih listih, ne da bi bila pretrganje zveze prej javila »Danici«.

Pozneje so postali odnošaji do katoliških nemških akademikov zopet ugodnejši. K temu je zlasti pripomogla akademična kongregacija, ki je

še danes edina korporacija, v kateri nam je še mogoče bivati skupaj z Nemci. Leta 1901. je prišlo celo do dogovora med »Danico« in »Norico« glede volitve načelstva kongregacije. V zmislu tega dogovora se voli še dandanes vsako drugo leto prefekt izmed članov »Danice«. (Po desetih letih, stran 77.)

Do ožjega stika in pravega prijateljskega razmerja med »Danico« in nemškim katoliškim dijaštvom pa ni moglo več priti. Narodni šovinizem je le prepogostokrat zmagal nad katolicizmom in vez, ki je bila itak le še formalna, je vsled preobčutljivega narodnega čuvstvanja bila čezdalje rahlejša. Leta 1904. so se iznova ponovili burni prizori na dunajskem vseučilišču, ki so bili naperjeni proti Slovanom. Tedaj so se tudi nemška katoliška društva izjavila solidarnim z nacionalnim dijaštvom in podpisala oklic, v katerem se imenuje Slovane goste dunajskega vseučilišča. Tedaj se je definitivno pretrgalo vsako občevanje od strani »Danice« z nemškimi katoliškimi društvi.

Leta 1908., v dobi Wahrmundove afere, so iskala nemška katoliška društva zopet stika z »Danico« in »Hrvatsko«, da bi bilo mogoče združeno nastopiti proti svobodomiselnemu in judovskemu terorizmu na vseučilišču. Zveze so iskali to pot po naših državnih poslancih. »Hrvatska« se je izjavila solidarno z »Danico«, »Danica« pa je zavzela samoposebi umevno stališče, da ji je skupen nastop nemogoč, dokler nemška katoliška društva na poravnajo žaljenj iz leta 1904., drugače da hočemo hoditi seveda vsak svoja pota. Dasi nam nemški katoliški dijaki niso dali zadoščenja, zaradi česar ni prišlo do nikake skupne akcije, je vendar s tem pokazalo slovensko katoliško narodno dijaštvo, da zna dobro čuvati svojo narodno čast. Znano nam ni, da bi dobilo slovensko svobodomiselno dijaštvo od svojih nemških in židovskih svobodomiselnih tovarišev kaka zadoščenja za nesramne žalitve, vendar so stopili z ravno temi ljudmi v zvezo, ki bi rajši danes kot jutri vrgli zadnjega Slovana, in naj je tudi svobodomislec, iz vseučiliške avle.

Tudi z italijanskim katoliškim akademičnim dijaštvom (»Unione cattolica universitaria«, ustanovljena l. 1897.) je bila »Danica« dalje časa v prijateljski zvezi. Prva leta so bile zveze s tem delom dijaštva dosti presrčne, tembolj ker so bile tedaj med Italijani akademiki, ki so govorili tudi slovensko, in nasprotno med Slovenci zlasti več Primorcev, ki so bili dobro zmožni laškega jezika. Tako se je »Zora« do leta 1907. bavila s katoliškim italijanskim dijaštvom in redno poročala o njegovem delu in njegovih uspehih. Zadnja leta pa so se vezi s katoliškim italijanskim dijaštvom popolnoma pretrgale, največ vsled križajočih se interesov o vseučiliškem vprašanju.

Leta 1900. je stopila v ospredje ideja skupne organizacije vsega katoliškega dijaštva brez razlike narodnosti. V tem letu je bil v Rimu mednarodni kongres katoliškega dijaštva, na katerem je bilo zastopanih po delegatih društev 12.000 katoliških dijakov in med temi tudi en zastopnik »Danice«, jurist Dermastiaki je bil na shodu kot edini slovenski delegat izvoljen za predsednika zborovanju in potem z isto šaržo v stalni odbor mednarodnega katoliškega dijaštva. Za dopisovalni jezik se je določil tudi slovenski. Žal, da se zamišljena organizacija ni mogla razviti — treba je pač prej podrobnejše organizacije od naroda do naroda.

Tako danes »Danice« in katoliškonarodnega slovenskega dijaštva ne vežejo več nobene vezi z dijaštvom neslovanskih narodov, zato pa je nastala v zadnjih letih mogočna stavba Slovanske Lige katoliških akademikov. Nacionalna nestrpnost pri Nemcih je največ pripomogla, da si je začelo slovensko katoliško narodno dijaštvo iskati somišljenikov s toliko

intenzivnostjo pri narodih, s katerimi nas veže poleg enakih verskih in kulturnih načel tudi krvna vez. Krščanski prepород, ki se je pričel že pri Hrvatih, Čehih in Poljaki, bo našel pri inteligentih, ki izidejo iz Lige Slovanskih katoliških akademikov najboljše sotrudnike in obenem najboljše delavce za praktično slovansko solidarnost. »Krepiti med seboj katoliško misel, spoznati z medsebojnim stikom drug drugega, navdušiti se za vzajemno kulturno delo slovanskih narodov, začeti z delom v zorni mladosti, to je naš cilj. Pobratiti hočemo slovansko katoliško dijaštvo, s tem slovansko katoliško inteligenco, potom inteligence rodove. Ta smoter imamo pred seboj, izvršljiv je, dasi v daljni bodočnosti, težak, a vzvišen in vreden mladih žrtev!« (»Zora« XV., str. 191.)

Tako stoji danes organizacija slovenskega katoliškega narodnega dijaštva, v znamenju katoliške in slovanske misli — ne odklanja pa tudi danes skupnega dela za skupne ideale s tujimi neslovanskimi narodi, dokler spoštujejo narodnost.

VISOKOŠOLSKO DIJAŠTVO.

Mahničeva številka Luči. — Glasilo hrv. katol. dijaštva je posvetilo 4. štev. tega letnika dr. Antonu Mahniču ob njegovi 60 letnici. Obsega sledeče sestavke: Marijan Regis: 1850 — 1910 (pesem); — Dr. Anton Mahnič: Mladim prijateljima akademičarima i đacima diljem Hrvatske i Slovenske! Pozdrav i hvala! — J. Prstec: K jubileju dr. Mahniča; — Ivan Mazovec: Mahnič (slavnostni govor na Dunaju); — I. Butković: Ideje vodilice presvijetloga biskupa dr. Antuna Mahniča; — Ž —: Počeci; — I. Tiljak: »Slovenac i Hrvat za uvjek brat i brat«; poročili o Mahničevi slavnosti na Dunaju in v Zagrebu. Seveda nas v prvi vrsti zanima pismo Mahničevo na hrvaško-slovensko kat. dijaštvo. Lepo je, tako da bi ga najraje kar v celoti ponatisnili. Zmislj lista je sledeči: Slovenci in Hrvatje ste slovesno proslavili mojo obletnico združeni v znak ljubezni, spoštovanja in sinovske vdanosti nasproti meni. »I bilo je to slavlje, kako se rijetko vidi, slavlje idealno, kako ga umije zamisliti samo učeća mladež u svomu djevičanskom zanosu za sve uzvišeno i plemenito.« Slava pa je seveda namenjena samo Bogu, ker mi smo vsi njegovi sluge. »Ipak Vaša me sinovska ljubav, mladi prijatelji, ganula, ganula do suza. I kako ne bi? Iscrpati ću eto samo nekoliko riječi iz brzojavka i listova, što mi stigoše prigodom slavlja. Budite uvjereni, 3.000 hrvatskih katoličkih đaka spremno je za Vas u vatru i u vodu.« — Ili: »Čini nam se, ě nijeno pero ne će znati izraziti sav žar čuvstava sinovske ljubavi te poštovanja, koja u mladim srcima gojimo prema Vama...« — Pa opet (iz Bosne): »Nemamo zlata ni biserja, da Ti ovjenčamo mukotrpnno čelo, ali Ti šaljemo pozdrav velik i topao sa bosanskih gora i čaira, šaljemo Ti srca naša, razpaljena svetom vatrom prema vjerf i domovini.« I tako dalje. Što da reknemo mi na to? Što drugo nego: hvala Vam na ljubavi! I ja Vas ljubim, toplije in svetije nego majka svoju rođenu decu...« Najbolj ga veseli, da smo dali tej slavnosti verski značaj. Slavnost se je vršila na dan brezmadežnega spočetja Matere Božje. Niti sami bržkone nismo vedeli, kako ga bomo s tem razveselili. Pri vsem svojem delu je gledal vedno na Brezmadežno kot svoj vzor. »Kad sam nazad 30 godina počeo rad svoj među srednjoškolskim đaštvo, utekoh se Bezgrješnoj postaviv svoje mlado stado pod njezino okrilje.« Ko je pred 13 leti prišel med Hrvate, je posvetil svoje delo in svoj narod Brezmadežni. Na koga

je pri tem v prvi vrsti mislil, ako ne na mladino, ki najbolj potrebuje njene pomoči? Ko je 1908 na čelu romarjev prišel v Lurd, je zopet prosil Brezmadežno za mladino. »Jest, mladi prijatelji, boravite i Vi srcem kod Bezgrješne: ako igdje, a ono ćemo se tu uvijek naći zajedno, ja s Vami, u zagrljaju najčišće, najidealnije ljubavi.« Potem se zahvaljuje za najlepši dar, ki mu ga je poklonila ta dan mladina: skupno sv. obhajilo. Tako je Bog z mlado hrv. dijaško organizacijo in zato se ji ni treba bati bodočnosti, ker na njenem praporu stoji: »Zmaga!« Tudi on ni na ta dan pozabil na mladino, bil je v večnem Rimu in molil za njo na grobu sv. Petra. »Poklonih se zatim nasledniku Petrovu Piju X. A kad uzeh pripovijedati mu o Vašoj đачkoj organizaciji, o Vašim glasilima, o sastancima, o Vašem plemenitom revnovanju u Crkvi, o poslušnosti napram crkvenoj vlasti, kad mu spomenuh, kako ste u velikem broju upisani u Marijansku kongregaciju, te upravih mu najsmjerniju molbu: De, Sveti Oče, blagoslovi ovu vojsku mladih katoličkih vojnika, u koju stavlja moj narod svoje uzdanje i nade svoje, potvrdi ih, da ostanu vjerni barjaku, pod kojim se okupljaju — onda se njemu, Piju X., razgali lice, zažari oko, te podignuv posvećenu desnicu blagoslovi hrv. kat. đачku organizaciju: Neka jih nebo čuva, od svakoga zla, Bog i milost božja bila vazda s njima!« Ko nam donaša ta blagoslov, si ničesar bolje na želi, kakor lepih uspehov našemu delu in končne zmage. »Sinovi moji mili i poželjeni radosti i vijenče moj!¹ Usta so moja otvorena k Vama, srce se moje širi.² Nagradio Vam Bog Vašu ljubav, da pomoću Njegove milosti napredujete u strahu Božjem i u svakom dobru. Što se mene tiče, ja stavljam nadu jedino u Boga, u Njega jedino tražim utjehe i nagrade, od svijeta ne očekujem āma ništa, jer nijesam nikdar radio, da stečem njegovo priznanje. Ipak ako bi isto moglo da mi osladi veće zemaljskog života, bilo bi pogotovo, kad bih vidio, da moji sinovi ustraju hodeći putem istine, ljubavi i bratske sloge. Mogu li se tomu nadati od Vas? Jamči mi to svečano obećanje, što mi dajete prigodom mog slavlja: „Vi ste zalutaloi mladeži moćnom i snažnom desnicom pokazali luku spasa, u uzvišenim vječnim idealima Isusa Hrista, Uvjereni, da je On, jedini izvor idealnosti i nepomućene sreće pojedinaca, društva, naroda i čovječanstva, eva Vam se pri svečanom ovom Vašem slavlju kunemu, da ćemo ostajući vjerni Vašoj devizi „Sve za vjeru i za dom“ poraditi oko preporodu Hrvatske u Kristu. Više i ne mogu od Vas tražiti. No nemojte zaboraviti, da ćete najbolje poraditi oko preporoda Hrvatske tim, ako se marljivim učenjem i z dušnim vršenjem Vaših dužnosti pripravljate na Vaše buduće teško zvanje, osobito pak, da nastojite pomoću milosti Božje sami sebe preporoditi srcem i voljom, dok se uobličii u Vama Krist³ dok svaki od Vas dopre do pune dobe u Kristu, do savršena čovjeka, biva kršćanskog čelikznačaju, koji je uvijek pripravan za istinu i ideale kršćanske žrtvovati novac i čast i sve udobnosti, napokon krv i život svoj. Ovakovih muževa očekuje Hrvatska iz Vaših redova — to će biti njezin preporod!« — Naj tako tudi slovensko katol. dijaštvo izve misli in čuvstva tega prvega našega mecena ob slavnostih, ki smo jih porabili za to, da smo v svojih vrstah zopet poživili spomin na cilje, ki jih je on naznanil našemu gibanju.

Frst.

»Jugoslavija«, zveza jugoslovanskih akademičnih tehničnih društav na Dunaju, je bila ustanovljena 4. julija 1910. Namen društva je v prvi vrsti, širiti strokovno, po možnosti tudi splošno izobrazbo med člani, dalje

¹ Fil. 4, 1.

² II. Kor. 6, 11.

³ Gal. 4, 19.

posebno spoznavanje in proučevanje razmer in zadev, ki se tičejo inženirskega stanu v jugoslovanskih deželah. Odbor je sledeči: Predsednik: Dim. Hr. Pavlov, cand. ing.; podpredsednik Jovan Prokopič, cand. ing.; tajniki: Dim. Agura, stud. ing.; Ladislav Geržina stud. ing.; Stevo Živković, stud. ing.; blagajnik: Ladislav Bede, stud. ing.; odborniki: Petar Mazoli, cand. ing.; Niko Petrovič, stud. ing.

GLASNIK.

Iz »Zarje«. Zimski tečaj akademskih društev so posvečeni večinoma notranjemu delu. In »Zarja« vrši v tem oziru popolnoma svojo nalogo. Vsako soboto je v čitalnici prijateljski sestanek, kjer tovariši razpravljajo o društvenih zadevah, zlasti desetletnici in predavajo. Dosedaj so predavali: 26. nov. t. Kotnik o znanstvenih zaslugah prof. dr. Štreklja, 14. januarja star. Logar o ljudskem štetju in 4. februarja t. Kotnik o Gunduliću. Na enem smo prebrali tudi letopis za l. 1907/08. V društvu obstoje trije klubi: obrambeni, organizacijski in abstinenčni. Obrambeni se zlasti briga za predavanja in izobrazbo v slov. kat. izobr. društvu »Kres«, ki je lepo razvito in šteje čez 150 članov. Vsako soboto vodijo Zarjani poučni tečaj za Kresjane, katerega obiskuje okrog 15 fantov. Govorili so dosedaj starejšine Kovač, Česnik, Logar in Puntar.

Pri mešanem zboru, ki ga vodi t. Detela, sodeluje več tovarišev; obstoja tudi moški zbor pod vodstvom istega tovariša. Martinovega večera, ki se je vršil 13. nov., se je udeležila »Zarja« polnoštevilno.

Abstinenčni klub se je osnoval zadnji čas na iniciativo g. župnika Kalana, ki je predaval 10. jan. v društvu o abstinenци. Šteje 10 članov.

Ta tečaj šteje društvo 31 članov, pet v društvo zahajajočih starejšin in tri goste. Nanovo jih je vstopilo devet, med temi štiri Hrvatje. Društvo, je pač pričakovalo, da pride v Gradec to leto več kat. abiturientov, toda žene jih srce bolj na cesarski Dunaj. In vendar bi utegnili študirati v Gradcu saj po dve leti več mladih in svežih moči, ki bi bile potrebne za delo v društvu in izvan njega. V kongregacijo zahajajo skoro vsi tovariši in imajo tako priliko utrjevati svoje versko prepričanje.

Ob priliki štrajka krakovskega svobodomiselnega dijaštva je poslala »Zarja« bratskemu društvu »Polonia« sledečo izjavo: »Slov. kat. akad. tehn. društvo »Zarja« Vam izraža svoje simpatije, ker ste se tako vneto in neustrašeno borili za principe prave svobode, ki niti v najvišjem hramu znanosti ni več varna pred terorizmom onih, ki nastopajo v znamenju svobode. Odločno stojimo na Vaši strani in Vam kličemo: Vztrajajte v boju, kajti v boju je zmaga!«

Med božičnimi počitnicami so se vršili trije sestanki delegatov »Danice«, »Zarje«, Orlov in starejšin. Razpravljalo se je o veliki počitniški prireditvi, ki naj bi se vršila 3., 4., 5. in 6. avgusta in sestavil sledeči načrt:

Četrtek (3. avg.) popoldne: občni zbor S. D. Z. — zvečer: pozdravni večer, ki ga vodi »Zarja«.

Petek (4. avg.) dopoldne: ob 1/2 8. uri slovesna sv. maša, nato slavnostno zborovanje »Zarje«; — popoldne: zborovanje v odsekih; zvečer: prijateljski sestanek starejšin in članov akad. društev.

Sobota (5. avg.) dopoldne: plenarno zborovanje slov. in hrv. kat. dijaštva; istočasno zborovanje drugih mladinskih organizacij; — popoldne: skupno zborovanje dijaštva in mladinskih organizacij; zvečer: slavnostno zborovanje S. L. K. A.

Nedelja (6. avg.) dopoldne: po slovesni sv. maši obhod po mestu in velik ljudski tabor; popoldne: nastop Orlov; zvečer ljudska veselica.

Naslov tej prireditvi je: Katoliški shod slovenske in hrvaške mladine ob desetletnici »Zarje«.

S. D. Zveza. — Tajnik S. D. Z. je letos stud. iur. Tone Čižman-Ljubljana, Veliki Stradon 12, kamor naj se naslavlja po pošiljatve, ki se ne tikajo direktno odbora in jih lahko tajnik brez odbora reši, osobito zadeve dijaških knjižnic in dijaške organizacije.

Podružnice, pododbori in knjižničarji S. D. Z. dobe v kratkem vprašalne pole, iz katerih bo razvidno celo delovanje in poslovanje posameznih organov in knjižnice S. D. Z. Izpolnjene pole se bodo vrnilo osrednjemu odboru.

Pododbore, oziroma podružnice S. D. Z., ki so prevzele v oskrbo narodno-obrambene statistične pole, opozarjamo nujno, da poskrbe statistične pole, opozarjamo nujno, da poskrbe za čimprejšnjo ureditev, ker sicer bo cela stvar le polovičarsko delo. Posebno velikonočne počitnice lahko tovariši porabijo v ta namen.

Posamezna predavanja S. D. Z. letos ne bomo objavljali v »Zori«, ker mislimo ob koncu leta objaviti itak celotno pregledno poročilo predavanj. Glede drugega dela naj omenimo zasedaj le toliko, da smo pred kratkim ustanovili eno mladinsko knjižnico na Koroškem in eno delavsko knjižnico v industrijskem kraju na Štajerskem, drugo delavsko knjižnico v podobnem kraju ustanovimo v najkrajšem času. V Gradcu pa smo z gmotno pomočjo Slov. Straže preskrbeli »Kresu« oder, ki je najbrž prvi slovenski oder v Gradcu.

Podružnice in pododbore S. D. Z. opozarjamo, naj si pravočasno sestavijo načrt počitniškega dela in stopijo z merodajnimi faktorji v stik, da ne bo nazadnje primanjkovalo časa, oziroma delo otežkočeno, ko se dijaki razkrope. Dobro bi bilo, da bi že šli s približnimi načrti na velikonočne počitnice in poskrbeli za najnujnejše predpriprave.

S. Liga K. A. — Pravila češkega katol. društva na Dunaju (do sedaj klub češ. kat. akademikov v S. Ligi K. A.) so že potrjena. Ustanovni občni zbor se bo vršil na Dunaju po velikonočnih počitnicah. Društvo se bo imenovalo »Lipa«. — Tudi poljski kat. akademiki na Dunaju so se začeli po inicijativi Lige samostojno gibati. Dočim so od začetka komaj upali do konca letošnjega leta zbrati toliko pristašev, da bi mogli ustanoviti lasten klub v Ligi, so se sedaj razmere naenkrat tako zasukale, da jim je mogoče precej ustanoviti lastno kat. akad. društvo. Ustanovni občni zbor bo na Dunaju 18. marca. — Grof Karel Seilern je pristopil k Slov. Ligi K. A. kot ustanovni član s prispevkom 20 K. Frst.

Dr. A. Ušeničnik: Sociologija. Založila Katol. Bukvarna v Ljubljani. Cena 8-50 K; vez. 10-80 K. Napisati bi imel kritiko o dr. Ušeničnikovi »Sociologiji«; vajeni smo pač pisati in čitati »kritike«. Da se temu upiram, imam posebne razloge, ker se mi zdi nevarno hoditi po izhojenih potih slovenskega kritikarstva. Pri nas se kritizira vse vprek, kar kdo zagrabí, tam misli, da je doma, mesto narobe. Tako nam razni prijatelji postav-

ljajo učene definicije o idealizmu itd., da bi učeni königsberški samotar majal sivo glavo, in razni glodarji glojejo pesništvo in njega estetične probleme, dasi jim tako lepo pristoja premikanje pik in postavljanje vejic. Tako bi lahko dalje stikali za zanimivostmi.

Naša literarna javnost se ne zaveda vselej, kaj je kritika, zato imenuje vse zlato, kar se sveti. O tej reči imamo te misli. Kritizira oni, ki loči pravo od krivega v načelih, v osnovnih vprašanjih, kdor preiskuje, ali je izpeljava vsega dela iz teh temeljnih načel pravilna in ali podrobna izvršitev ter opazovanje odgovarja dejstvom. S tem so tudi dane zahteve do kritikov. Kritik mora predvsem obvladati snov, s katero se bavi delo, ki ga hoče oceniti. Kdor hoče ločiti pravo od krivega, mora imeti zato kriterij, t. j. samostojno, preizkušeno naziranje o temeljih dotičnega vprašanja. Predpogoj je omenjeno obvladanje snovi, za to je pa zopet potreba podrobnih študij. Taka mora biti znanstvena kritika. Kritik sociologije bi moral imeti obširno in temeljito znanje splošnega, pravnega, gospodarskega, modroslovnega značaja itd. Takih imamo bore malo med Slovenci. Filozofi so navadno neteoretični, juristi pa nimajo potrebne globoke modroslovne naobrazbe, ki usposablja za samostojno presojanje te vede, zlasti pa naši juristi ne poznajo krščanskega modroslovja, iz katerega zajema ravno dr. Ušeničnik. S stališča te ali one šole presojati sociologično delo, se pravi reševati logično nalogo, kdor jo lepše napravi, kaže da zna bolj ubrano misliti.

Zato ne moremo pisati kritike, le poročati hočemo v našem dijaškem listu o knjigi, ki je večje kulturne in znanstvene važnosti, kakor katera koli med Slovenci izvun Krekove.

Dr. Ušeničnik je spretno in srečno razdelil obširno in zamotano snov. V Uvodu nudi po par opazkah o socialni vedi in socialnih problemih pregled socioloških šol. Kot v celi knjigi je že tu obravnavanje jasno ter pregledno, problemi zastavljeni, njih reševanje in ocenjevanje izpeljano z ono točnostjo in akribicijo, ki jo je zmožen le v sholastični šoli izobražen mislec.

Prvi del obravnava osnovne ideje, na katerih mora sloneti cela veda, vprašanja, ki si jih mora staviti sociologija, če hoče pisano polje socialnih pojavov harmonično meriti in razumeti. Ta vprašanja so: človek oseba in socialno bitje; človeška družba — socialni organizem; pravica in ljubezen; večni zakon; zakoni; prirodne pravice, lastninska pravica.

Drugi del, naslovljen socialni organizem, razpravlja o najvažnejšem socialnem organizmu o državi, po tem redu: o postanku države; o smotru države; o socialni oblasti (funkcije te oblasti in razne oblike); o državi kot organizmu: »država je enota, ki nastane iz zveze različnih družb in skupin, družin in občin, stanov, rodov in narodov«; slednjič o odnosu države do drugih držav.

V tretjem delu slede po vrsti socialni sistemi. Najprvo individualizem, ki »vidi v socialnem zlu le gospodarsko zlo, premagati pa je hoče le z načelom svobode« (gospodarski liberalizem). Dalje različne vrste socializma: utopični komunizem, moderni socializem; Marksove ter Lassalove teorije, njih kritika in razvoj socialne demokracije, ter izrastke socializma: anarhizem, agrarni in državni socializem. Posebna vpoštevanja vredna je kritika socialno demokratičnih načel in sledeča zgradba družboslovja na krščanskih načelih: solidarizem. Solidarizem pomenja sintezo tega, kar je na individualizmu in socializmu kot ekstremih, dobrega. Razvoj je jasno črtan in zistem pregleden. — V četrtem delu presoja pisatelj s svojega solidarističnega stališča vsa pereča vprašanja današnjega socialnega življenja: delavsko, obrtno, trgovsko, kmetijsko in

žensko vprašanje; socialne naloge občin; razmerje med delom in kapitalom; duhovnik in socialno delo.

Pisatelj pravi v predgovoru, da si je mislil »knjigo kot nekako vodilo, ki naj podaja prvine načelnega sociološkega znanja«. Podal nam je pa več: kniga je kompendij socialne vede in tozadevnih vprašanj. Kdor bo rabil direktiv, bo vedno segel po tej knjigi. Prvi del je res nekoliko težaven, kjer obsega modroslovno utemeljitev; nihče pa naj se ne da ustrašiti in pogumno naj premelje vse delo. To velja za akademike.

Za srednješolce se nam zdi ta sociologija precej težka izvzemši dijake najvišjih razredov, ki se več bavijo s tem znanstvom. Za začetek bo bolje služil Krekov Socializem, ki se obširno in zanimivo bavi z zgodovino in zgodovina je kot povsod tudi tukaj ključ za razumevanje socialnih problemov.

Socialni študij je danes geslo in mladi dijaki se kaj radi poprimejo takih gesel. A delo in študij sta težka in marsikdo obupa, ako ni inace dovolj dobro podkovan. Srednješolcem, ki se zanimajo, svetujemo naj pridno študirajo zgodovino in si s paznim očesom ogledujejo življenje naokrog, potem bodo tudi sociologijo študirali s pridom in veseljem. —

Ako bode knjiga v rokah vsakega izobraženca, bo to neutrudnemu znanstveniku najlepša zahvala. Quis.

Jakob Alešovec: Ljubljanske slike, podoba ljubljanskega sveta pod drobnogledom. Ljudska knjižnica, 14. zvezek. Založila Katoliška Bukvarna 1911. Cena broširanega izvoda 1-80 K, vezanega 2-60 K. Najboljši humorist svojega časa, ki bi ga v sedanjih časih dostikrat zelo potrebovali, stopa v tej knjižici v prenovljeni obleki pred slovensko občinstvo. Vodi nas po tedanji Ljubljani okrog in slika humoristično tedanje razmere v nji in njene stanove. Seveda sedanja Ljubljana ni več ona Alešovčevega časa, v mnogem oziru se je izpremenila, v mnogem oziru je postala bolj gosposka in zato imajo danes njegove slike že veliko kulturno zgodovinsko vrednost za polpreteklo dobo; vendar pa bo vsak rad zopet in zopet vzel to knjigo v roko in se izborno zabaval. Profesor, dijak in dijaška gospodinja zavzemajo seveda v knjigi jako odlična mesta in pač ne bodo vzbudili premajhne pozornosti pri sedanjem dijaštvu, ki živi v čisto drugih razmerah in bo ravno iz teh slik malo spoznalo v kakih razmerah so očetje študirali. Knjiga naj ne bo samo ljudsko čtivo, ampak naj bi jo tudi vsak dijak pazno prečital.

Fr. Novak: Slovenska stenografija. I. del: Korespondenčno pismo. Druga, novopredelana izdaja. Ljubljana 1910. Založila »Katoliška Bukvarna«. Cena 3 K.

Knjiga je dijakom itak po večini v prvi izdaji že znana. Ž njo je postala slovenska stenografija šele popularna, in veselo znamenje je, da imamo sedaj že drugo izdajo pred seboj. Znanje stenografije, tudi slovenske, postaja vedno bolj nujno, zato opozarjamo dijake na to knjigo posebno tam, kjer se slovenska stenografija še ne uči na gimnaziji; naj bi jo tem pridneje privatno študirali!

Listnica uredništva. Prih. (6.) številke. Zore izide meseca maja. **Gradivo prosim do 1. maja.** Dve številki (januar, april) izpustimo, ker bosta izšli ob priliki desetletnice »Zarje« kot spomenica te slavnosti. — Prijateljem lista in sotrudnikom vesele praznike!

Vojtěch Horský. — »Cvetki« ... luna, sij, solnce in njegovi žarki, i. t. d. ... na koncu konca pa Vi, — srečno-nesrečni zaljubljenec. Stari izrazi, že brez veljave, stare situacije brez interesantnosti. — »Ljube skrb« nima ne pesniškega sujeta, — ne jezika, — saj se bere, kot kaka našemljena proza. — »Na vzhodu zarja vstaja« nam servira tiste že davno znane primere med solncem in oblaki — srečo in nesrečo. Mislite, da je res še kaj interesantnega na tem. — Ena se Vam je posrečila, — namreč pesem »Mlademu prijatelju«. — Tako nekaj Jenkovega je v njej. Poslušajmo!

— »Da kdaj ne bom pozabil,
kak rad sem te imel,
te verze bom porabil
v spomin ti jih zapel.

Da večkrat še pozneje
se spomnil bom nazaj,
kako smo včasih preje
imeli se kedaj. —

Ko srca smo ljubili
še mlada, nežna vsa, —
takrat ko smo častili
to, — kar oko spozna.

Ko v dnevih bom poznejših
prebral ta skromen spev,
morda še dni srečnejših
bom čutil le — odmev ...»

Glejte, to se Vam je kolikortoliko posrečilo. — Še se nas spomnite, — ker smo radovedni, kako in kaj. Bog živi!

Nedin Sterad. Splošno smo zadovoljni in bomo polagoma uvrstili »Nesmrtnost«, »Plačilo«, »Jaz« in »V jutro«, ki je pač od vseh najlepša in globoko občutena. »Mrtvaški zvonec« pa nikakor ne morem pohvaliti, ker je predolgovezno. Druga in tretja kitica se glasita sledeče:

Svet zapustil	Zvonec klenka
je nekdo	v nemi dan,
in preselil	da zasnil
se v neho.	je zemljan.

Ta misel popolnoma nič ne napreduje, ampak se prav neprijetno ponavlja, posebno še, ker je tretja kitica skoro eno in isto s prvo kitico; dalje peta kitica je zopet nič več in nič manj kot ponavljanje prejšnjih kitic. Ideja sama je tako nekaj navadnega in obrabljenega, da je zelo nevhvaležen sujet; obdelano je pa slabo, kot sem že omenil. Pozdravljeni!

Poljančev. — Vaši »Zvončki« jasno pričajo, da so prišli iz ateljeja umetnikovega. Še par stavkov proti koncu nekoliko preciznejše, bolj izcizelirano, pa bi bilo popolno. Pa tudi tako bomo priobčili. Vi pa še kaj pošljite in skrbno izdelajte! Da ste mi zdravi!

A. B. — Pišete nam: »Pošiljam Vam nekaj drobnih pesmi, a Vam bodo težko ugajale, radi oblike. A vseeno jih ocenite v prihodnji »Zori«, če so kaj vredne.« — Lepo, da se kar sami zavedate, kje Vas čevelj žuli. Tudi jaz se prav rad nekoliko pobavim z Vami, ker se mi zdite precejšen talent in boste — če doposlanih pesmi niste odkod prepisali — še lahko veliko dosegli na pesniškem polju. — »Pesem« je zelo interesantno; oblika je moderna, mogoče nekoliko preveč! Dasi-ravno namreč pri »mladih« ne opazite strogega izpolnjevanja dosedanjih tradicij z ozirom na stopice, število verzov in kitic — imate pa v ritmu samem neko čudovito harmonično pravilnost in podrobne fineše, ki odgovarjajo obdelovanemu sujetu semintja skrupulozno natančno. Semintja ni rime v pesmi, pa ritem sam izraža plahutanje šotora, strelo, zabijanje pilotov v zemljo, tuljenje vetra v drevesnih vrhovih, itd. (Cf. Zupančič »Čez plan«). — Moderni so torej na eni strani energično zlomili s tradicijo, na drugi strani pa uvedli nove momente v umetnost in nas s tem deloma odškodovali. Kaj bo ostalo, ali staroklasična ali moderna forma, o tem pač ne bomo preveč debatirali, posebno še če pomislimo, da naša krščanska struja, če je bomo mogli inavgurirati, stremi predvsem za popolno emancipacijo od sedanje cankarjanske in druge umetnosti, posebno kar se tiče ideje, pa tudi sujetov ... Od tega je pa samoobsebi umevno odvisna tudi oblika, ki mora z opevanim sujetom harmonizirati ... Torej klasična ali moderna oblika ... to vse je odvisno od tega, kako umetnik pojmuje svet in življenje, h kakšnim sujetom se nagiba in kako on svoje predmete umetniško pojmuje. Torej, za formo, kot vidite, tiči nekaj več, nekaj načelnega.

Ljubavna pesem »Ej devojka, ej devojka« je dovršena in napravila name zelo dober vtis. Ob priliki jo zagledate v »Zori«. — »Narodna« je v toliko nerodna, ker se brez kake slabe vesti poslužujete različnih oblik, ki se v govoru sicer lahko rabijo, pišemo jih pa navadno ne; — sicer seve mi sujet ugaja in bi zaslužil,

da ga bolje in skrbneje obdelate. Pošljite mogoče še enkrat in izločite tudi napadne, oziroma slabe rime, ki zelo motijo. — Druga »Narodna«, ki jo očitvidno infiltrate po srbski narodni pesmi, mi je bolj ugajala; tudi oblika je kolikortoliko skrbna. Ob priliki priobčimo!

* * *

Zaenkrat prestanem z ocenami in naj drugi, ki so tudi doposlali, potrpe do prihodnje številke. Omenil bi rad sedaj neko za znanca in prijatelje in sotrudnike pri »Prvih Cvetih« važno novico. Letošnjo poletje bomo imeli 4., 5. in 6. avgusta v Ljubljani velik vseslovenski sestanek. Prišlo bo veliko odlične hrvatske, češke in poljske družbe; vkljub temu, da »Zarja« obhaja desetletnico, da zboruje »Slovenska Liga kat. akademikov«, da ima občni zbor S. D. Z. in vkljub vsem drugim važnim opravkom se je tudi nam mladim častilcem slovenske Muze določil čas, da zborujemo v posebni sekciji, in sicer dne 4. avgusta popoldne. Iz tega lahko razvidite, kolika važnost se pripisuje našim stremljenjem; pričakuje se od nas marsikaj, in mi moramo gledati, da to pričakovanje opravimo.

Gre tu predvsem za program dela, ki bi ga predložili in obravnavali v sekciji. Tu so pa velike težkoče; povečini se še nikoli nismo videli in šele v počitnicah zadenemo skupaj in zato moremo in moramo v svrhu priprave le pismenim potom, najbolje v »Zori«, potom ankete, ki se je vsak lahko s praktičnimi nasveti udeležuje, določiti program za našo sekcijo. Zato prosim vse, ki čutijo kako zanimanje in pojmiti važnost novega pokreta v naši umetnosti, da se te ankete udeležo, na naših platnicah seve, ker drugače bo šlo težko. Saj veste, — umetnost je dandanašnji sirota Pepelka, ki se mora skrivati po kotih; različna plemenska živina, gospodarski stroji, dretnovti, umetna gnobjla itd. ... vse to je okupiralo javno pozornost in Muze pa sramežljivo molče. Toda tako ne sme več biti! —

Ker sem že ravno pri besedi, bom to ugodno priliko izkoristil in prvi podal malo skico vprašanj, ki bi bilo dobro, da bi jih prerešetal na našem sestanku. Če se Vam zdi, da je v teh predlogih kaj pametnega zrna, naj bi se kar o mojem načrtu razvila debata. Kar se nam bo zdelo oportuno, bomo priobčili v »Zori«, — drugo seve na sestanek sekcije, — kajti vsega se ne sme obešati na veliki zvon. Treba bi bilo torej, da bi naša sekcija po priliki obravnavala sledeča vprašanja:

1. Umetnost — krščanstvo ali naši umetniški cilji. — Referat bi moral biti teoretičen in pokazati predvsem pomen umetnosti za posamezna ljudstva in za človeštvo v krščanski luči in s krščanskim pojmovanjem. Trebalo bi posebno natanko označiti, kaj sme in kaj ne sme in kaj mora umetnik, ki priznava krščanstvo za svoje svetovno naziranje. Prevzeti bi moral to kak starejši član ali tudi bivši član naše organizacije. Drugi mlajši pa bomo o tem premišljali in se pripravljali, da na sestanku sekcije pri debati povemo svoje mnenje.

2. Problem umetniške oblike: a) teoretično načelno, b) praktično; tehnika različnih umetnosti, predvsem seve literature, na katero se bomo po možnosti specializirali. — Pri prvi točki bi bilo treba obravnati ozko zvezo med obliko in idejo in odvisnost in potrebo harmonije med obema. Pri drugi točki bi bilo treba predvsem omeniti razne tehnične zahteve, ki se stavijo na umetnika. Prav posebej bi se morala tu poudarjati nedostatna jezikovna naobrazba nekaterih naših mladih prijateljev. Opozoriti bi bilo treba tudi na različne, predvsem Skrabčeve študije o slovenskem jeziku, ki se tičejo slovenskega naglasa in različne modulacije izgovorjave slovenskih glasov, predvsem samoglasnikov. — Kdor teh dveh stvari ni temeljito preštudiral — in naj so še tako puste — ne sme nikdar reflektirati na kako posebno slavo, kajti slaba forma je v stanu pokvariti vse, kar je drugače dobrega na umetnini.

3. Organizacija naše misleče mlade umetniške generacije. Tudi to je potrebno! Zadnje čase se je mnogo govorilo o naši umetnosti, če pa pride od tega, da bi bilo treba mlade ljudi zbrati v eno kolo, po potrebi seči jim pod rame, podpirati jih po možnosti v njih študijskih prizadevanjih itd., pa ni skoro nobenega, ki bi se brigal za te stvari. Tudi o teh zadevah bi se bilo dobro dogovoriti in še o marsičem drugem, seve. — Evo, to je moj načrt in prosim, da mi pismenim potom na uredništvo »Zore« blagovolite sporočiti o njem svoje mnenje, morebitne nasvete glede izpremembe kake točke itd. — Prosim, da se debate udeležite, da spoznam, če bo toliko zanimanja, da se nam posreči na sestanku poklicati našo sekcijo v življenje. — Obenem prosim poleg starejših tovarišev iz naših društev vse naše pristaše na gimnazijah in drugih zavodih, ki se za te probleme zanimajo in jih moja semintja huda kritika ni preveč ostrašila, da pismeno s polnim, pravim imenom (poleg psevdonima) naznanijo na uredništvo, da se hočejo udeležiti naše sekcije. Razume se, da imena rabimo le privatno in da jih nikakor ne nameravamo obesiti na »Zorine« platnice. Toliko v blagohotno uvaževanje! Sedaj pa' na resno delo!

Ivan Mazovec:

Nekaj o estetiki in kritiki.

(S posebnim ozirom na Mahniča.)

Že v svojih »Dvanajstih večerih« je postavil Mahnič tudi temelj svojemu kritičnemu delu, in sicer mu je dala povod Stritarjeva izdaja Prešernovih poezij (1866) z onim znamenitim uvodom, ki je v marsikaterem oziru začetek takozvanega »prešernoslovja«. Mahnič je pobijal posebno v zadnjih štirih večerih izvajanja in trditve Stritarjeve o Prešernu in njegova estetska naziranja deduciral iz Hegelove in Schoppenhauerjeve filozofije o umetnosti. Ta literarna odkritja so vzbudila silno pozornost, ker je bil na eni strani angažiran najboljši takratni slovenski esteti in kritik Stritar z vsem svojim ugledom, in ker je na drugi strani postava velikega Prešerna vedno bolj jasno stopala pred naše oči. Mahnič je podal tudi zelo trezno sodbo o Prešernu in Stritarju, ki ji ne moremo odrekati objektivnosti, sodbo, ki bo gotovo ohranila odlično mesto v prihodnji slovenski literarni zgodovini. Istotako se bo moralo priznati Mahniču odlično mesto med slovenskimi prešernoslovci, ne v toliko sicer, kolikor bi bil Prešerna pozitivno preiskaval, pač pa v največji meri v tem oziru, da je z večjo roko pokazal na napačne komentatorje Prešerna in njegovega dela; in tudi to je veliko zaslužno delo in tembolj vpoštevanja vredno, če pomislimo, da je bil Mahnič takrat skoro na sproti vsej slovenski javnosti v opoziciji.

To svoje kritično delo je Mahnič nadaljeval v »Rimskem Katoliku« (1888—1896); v posameznih letnikih se je zelo intenzivno pečal z Gregorčičem, Gorazdom (Aškercem) in Tavčarjem; znamenita je tudi njegova polemika s Celestinom o bistvu realizma in naturalizma. V boju z Gorazdom zaradi pesmi »List iz kronike zajčke« je dobil priliko, da je natančno in večje opredelil bistvo balade in romance, oziroma epske pesmi. — Izšla je tudi Kraljeva razprava o Jurčiču in sujetih njegovih povesti in romanov, zelo instruktivno za prihodnjega literarnega historika; obenem je Kralj tudi podal bistvo in pomen pravega krščanskega realizma. — Z nekako istimi problemi se peča Mahnič v svoji polemiki s Tavčarjem, kjer je podal svoje mnenje o bistvu in ciljih realizma in s sigurno roko pokazal na »nesrečno severno sapo, ki žuga že v prvem cvetu zamoriti zdravi čut majhnega, a čilega nadepolnega naroda slovenskega« (IV. 119).

Toda torišče mu je postalo premajhno in v zadnjih dveh letnikih (1895/96) je dobil pridnega sotrudnika iz Hrvatske, ki je popolnoma v njegovem zmislu začel razmotrivati in presoati vse bolj važne hrvatske literate. To delo je Mahnič nadaljeval, ko se je 1896 preselil kot vladika krški na Hrvatsko. Sicer je nastala mala pavza, toda l. 1902. je začela

5

izhajati »Hrvatska Straža«, drugi »Rim. Kat.« v hrvatski obleki; takoj so začeli izhajati članki, ki so ocenjali odlične hrvatske literate z izključno etičnega stališča. Ocenjevale so se, kar je jasno, samo res priznane umetnine in umetniki, toda brez ozira na formalno tehnično stran. Mahnič je pač nameraval nič več, nič manj kot delitev duhov tudi na Hrvatskem, in posrečilo se mu je. Razmere so pa sedaj ne samo pri nas na Slovenskem, ampak tudi na Hrvatskem tako dozorele, da Mahničevi učenci tega ozkega, izključno etičnega stališča v kritiki ne smatrajo več edino za potrebnega, ampak hočejo tudi v formalnih vprašanjih, ki se tičejo umetniške oblike, imeti besedo, že z ozirom na ozko intimno zvezo, ki vlada med idejo in obliko pri vsaki umetnini. Veseli me, da je v letošnji »Hrvatski Straži« tudi dr. Ljuba Maraković, eden izmed najodličnejših Mahničevih učencev na tem polju, prišel do istih zaključkov, kot jih zastopa moj članek, ki je že od velikih počitnic lanskega leta ležal v mizi urednika naše »Zore«.

V svojih večerih se je Mahnič, kot smo videli, zelo brigal tudi za formo, za najpodrobnejša estetska razmotrivanja. Toda sčasoma se je njegovo kritično delo vedno bolj nagibalo na izključno etično stališče. — V »Rim. Kat.« 1888, 216, piše Mahnič, ko se bavi z Gorazdom: »Ločiti moramo seveda med obliko in mislijo; kar se tiče prve, se zdi sploh dovršena, vsaj tako smo slišali od strokovnjakov. Radi jim verjamemo, ker nismo sami jezikoslovci.« — Ti strokovnjaki niso bili sigurno nobeni drugi kot Stritar in njegova šola; in ker si je menda Mahnič mislil, da z ozirom na ocenjevanje umetniške oblike Stritar in njegovi popolnoma strokovnjaško vrše svojo dolžnost, se je on omejil vedno bolj na idejno, etično stran. Pomisliti je treba tudi na takratno jezikovno anarhijo med slovenskimi pisatelji in jezikoslovci, ki toži o njej Škrabec in Stritar. Škrabec je izkušal Mahniča pridobiti, da bi se v svojem »Rim. kat.« posluževal slovenščine, ki bi odgovarjala Škrabčevim teorijam; Škrabec seve je imel pa hude nasprotnike in Mahnič potem ni vedel, komu bi ugodil. V tem oziru bi bilo zelo interesantno preiskati v jezikovnem oziru Mahničev »Rim. Kat.«, ki je obenem tudi zibelka slovenskih filozofičnih terminov, dasiravno prof. Pleteršnik pri sestavi svojega slovarja tega ni zadostno vpošteval; Mahnič sam se pritožuje zoper ta nedostatek.¹ — V drugem letniku »Rim. Kat.«, 232., piše Mahnič zopet o Aškercu: »Ne govorimo tu o jeziku, o diki, o verzih, sploh o obliki; strokovnjaki bodo gotovo dokazali, da v tem je Aškerc mojster, ki miu ga ni para, in mi jim bomo verjeli.« V »Rim. Kat.« 1891, str. 120, pa pravi Mahnič čisto naravnost: »Mi smo vže večkrat rekli, da ne ocenjujemo oblike, ampak le načela«. To metodo, kot sem že omenil, je uveljavil Mahnič tudi v »Hrvatski Straži« takoj ob njenem početku in tako na tem polju pripomogel do neizprosne delitve duhov. — Bilo je to nujno potrebno zaradi popolnoma nejasnih razmer, bilo je tudi razumljivo v popolnoma filozofični reviji kot je »Rimski Katolik« ali »Hrvatska Straža«.

To metodo je preciziral Mahnič tudi v »Rim. Kat.« 1895, 93, na sledeči način: »Prvo, kar moramo gledati pri pesnikih in pisateljih, je misel, načelo in ne oblika, ker duh ne živi o besedi, o frazi, ampak o resnici. Pesnike, romanopisce, umetnike moramo pozivati pred sodni stol krščanstva: obstanejo tu, potem šele ocenjajmo, hvalimo njih obliko; ako pa ne obstanejo, obsodimo jih brez milosti — lažnivci so, krivi preroki. Del njih nikar ne hvalimo, nikar ne priporočajmo! Nam ne imponuje oblika, ampak resnica, ki se izraža v pravih načelih.«

¹ Cf. tudi Škrabčevo »Cvetje«, VIII. štev. 4 nasl.

Eno reč moramo predvsem Mahničju priznati: da je znal svojega nasprotnika zgrabiti tam, kjer je bilo najbolj pripravno. Tako je bilo tudi z njegovo — kritiko; za tiste čase je bila njegova — **metoda** ali recimo tudi princip za strogo krščansko filozofično revijo najbolj na mestu, toda da bi se pa iz tega napravil stalen princip za leposlovne liste, n. pr. »Dom in Svet«, zoper to sem pa odločno in tudi ne verjamem, da je imel to Mahnič v mislih. Kako značilno poudarja Mahnič pomen umetnosti za Slovence: »Slovenci sploh si ne smemo obetati posebne politiške prihodnosti. Majhen narod smo, politično razkosan. Največ, kar smemo upati, da dosežemo, so naše jezikovne pravice v javnem življenju. Bilo bi tedaj nespametno, ko bi hoteli vse svoje moči žrtvovati politiki. Previdnost nam je odločila drugo polje, to je polje znanstveno, umetnijsko, leposlovno polje. Tu sem moramo obračati svoje moči« (»Rim. Kat. I. 418).

Sicer imamo mi sedaj, deloma tudi pod vplivom važnih zgodovinskih dogodkov, o Slovencih kot političnem narodu drugačno mnenje. Narod, ki ima tako pozicijo, kot mi Slovenci in ki ne sestaja iz samih idiotov, mora igrati važno vlogo: pa če je tudi po številu majhen in slaboten. Pa poudariti sem hotel pravzaprav nekaj drugega: Če Mahnič vidi prihodnost Slovencev v znanstvu in umetnosti, potem si nikakor ne morem predstavljati, da bi on zagovarjal princip, da se pri obravnavi umetniških del omejimo samo na načelno, etično stran. Ne, ampak povsod sodelujmo, tudi pri estetiki v ožjem zmislu, pri formalni tehnični estetiki... Tu se navadno mladi talentje vsedejo na liberalni lim in potem čisto nujno še principiuelno religiozno in etično podležejo liberalnemu ozračju in zagazijo v napačno strujo. Priznajmo že enkrat, da ima za nas tudi forma načelno važnost, kajti če inavguriramo po sujetih in idejah novo umetnost, bo popolnoma sigurno tudi umetniška forma morala biti druga, ker sicer je nezmisel govoriti o harmoniji med obliko in idejo. Če se ne bomo pečali z estetiko v ožjem zmislu, potem se ipso facto obsodimo v inferiornost v literarnoestetičnih stvareh; medtem gre seve razvoj estetike in umetniške forme naprej brez nas in — proti nam. Ta naša pasivnost je večkrat tudi vzrok, da v mladih umetniških krogih nimamo toliko ugleda, kot bi ga sicer lahko imeli. Za nekaj časa se taki mladi talentje oglasio pri nas, ker jih pa mika raznovrstnost in pisanost, pa gredo k nasprotnikom in zamenjajo načelno jasnost in odločnost za skledo leče, ... ki jim je mi ne nudimo, sam Bog ve zakaj!? —

* * *

Vzrok te nekake nejasnosti in zato tudi neuspeha tiči v tem, ker se je značaj našega javnega življenja medtem izpremenil in sta politika in gospodarstvo stopila v ospredje. Baš zato se je tudi v dobi katoliških shodov pomaknilo težišče Mahničevega dela na politično in socialno stran in široko započeto literarno delo je stopilo v ozadje. Imeli smo žalibog premalo delavcev, ki bi bili vsa polja obvladali in pa še Mahniča smo izgubili. Ivan Cankar piše v svoji znameniti kritiki o Aškercu:

»Kaj je bil takrat Aškerc mladim ljudem, vemo vsi, ki smo doživeli Mahničev boj zoper malomeščansko liberalno kulturo. Beseda o svobodni misli takrat ni bila puhel zvok; bila je resnično, kakor bi Aškerc rekel, »upesnitve vredna«. Mahnič je z brezobzirnim pogumom in — sadovi kažejo — z obilnim uspehom delal pot novi kulturi, ki naj bi temeljila edino in strogo na dogmah rimsko-katoliške cerkve in prepojila ves slovenski narod. Zatorej je hotel pomesti z vsem, kar je izraslo iz nejasne,

plašljive in obzirne malomeščanske svobodomiselnosti; z vsem torej, kar se je do tistih časov moglo imenovati slovenska kultura.¹ Naravno je, da ni mogel prizanesti ne romantiku Jurčiču, ne estetu Stritarju, niti pobožnemu Gregorčiču. **Slepci** so njegovo početje imenovali divjaško herostratstvo; on pa je natanko vedel, kaj da je hotel in moral hoteti: stara, po omlednem **panteizmu**² dišeča kultura mu je bila na poti, udaril je torej po njenih najboljših glasnikih ter se ni menil za javkanje obzirnih estetov. Kako se je na političnem in socialnem polju dobojeval ta kulturni boj, nam živo pričajo današnji časi. Na literarnem polju pa je šel razvoj drugo pot... na mesto dozorele, v epigonstvu hirajoče liberalne romantike je stopil boja željan realizem... Boj je bil kmalu dobojevan. Vozili smo se jadrno naprej, po novih potih, novim ciljem nasproti...³

Z. Gorislavin:

Oj te goske . . .

Stanko se je naveličal knjige; zazdehal je, zleknil se po preprosti klopi pod jablano in si našgal cigareto.

»Puh...« je puhnil dim v zrak in zrl za dimovimi kolobarčki, ki so se dvigali leno v večerni vzduh, nasičen z opojnim duhom sušечеga se sena.

»Oh, ta preklicani dolgčas!«

Roke je položil pod glavo in se zagledal v nebo, kjer so se kopicili oblaki in se zgrinjali v fantastične podobe. — Enakomerno klopotanje mlinskih koles ga je kmalu zazibalo v rahlo spanje...

— »Irma! — Irma! — Ne predaleč!« —

Stanko je planil pokonci. Predramil ga je ta nežni, dobroznani glas. Nehote se je ozrl proti lepi, enonadstropni vili onkraj domačega vrta. Tik potoka se dviga ponosno letovišče gospoda Pavliča. Dobro mu je znano to poslopje, ta krasni vrt, in prav dobro pozna vse prebivalce tega raja. Kako lepo žare na vrtu rdeče vrtnice in opajajo vse okolico s prijetnim duhom; po balkonu se klanjajo južne oranže, ob potoku se zibljejo vitke vrbe in šepetajoče jelše...

»Kaj? — ali se bojiš, Vika?«

Po potoku — od vile navzdol proti mlinu — so zdrknili trije rdeče pobarvani čolnički.

Vzvalovila mu je kri in srce mu je pričelo utripati močneje, ko se je ozrl za onimi.

»Oh — Vika...«

Nehote se mu je izvil ta vzdih iz prsi.

Ah — ta Vika, mrzla, ponosna Vika! — Stanko jo je obožaval, a ona mu je vračala vso to ljubezen s ponosnim — moj Bog! — zaničljivim nasmehom na rubinastih ustnicah. Oh — ta krasna, hladna Vika... Krasno je bilo lanske počitnice, ko je bil on inštruktor Ervinu, bratu Vikinemu. Vsak dan je občeval z lepo krasno Vikico. Kaj čuda — če je

¹ Interesantno, kako si Ivan Cankar predstavlja kulturo!

² Značilno priznanje od svobodomiselnih strani, ki obenem tudi izbornopotrjuje upravičenost Mahničevih kritik v kljub Tomišku in drugim več ali manjšpretnim maskerjem!

³ »Ljub. Zvon. 1910, 306—7.

vzplamtelo njegovo mlado srce v prvem plamenu čiste ljubezni do tega rajskega bitja. A ona ni znala ceniti te ljubezni . . .

Stanko je pomaknil slamnik v zatilnik in gledal za čolni. V prvem je bila Irma, sestrična Vikina, in mlada gospodična, katere pa Stanko ni mogel spoznati; v drugem debeli gospod Pavlič in — Vika. Zasmilila se mu je, ker mora sedeti v družbi debelušnega papa. V tretjem čolniku pa je sedel njegov nekdanji učenec Ervin. Iztikal je po grmovju, ki se je sklanjalo nad vodo.

Toda izginili so mu izpred oči za ovinkom, med nizko nad vodo sklonjenimi jelšami. — Stanko se je odkril, pogladil lase in si otrl pot, ki mu je stopil na čelo.

— »Za njimi« se mu je hitro porodil sklep, — »za njimi« — mu je velelo srce in šumelo po glavi.

Pustil je slamnik in knjigo na klopi in izginil hipoma za ograjo iz španskega bezga. Hitel je po brvi čez potok, potem po ozki stezi tik potoka navzdol za onimi, skrbno se skrivajoč za grmovjem.

Kmalu je opazil čolnike, ki so plesali po vodni gladini okrog malega otoka sredi struge. Irma — tudi ne ravno napačno dekle, ki jo je poznal Stanko že od lanskega leta — je veslala s svojo tovarišico, gospico enake starosti, okrog otoka, Vika pa ji je hotela prestreči pot in drugi čoln je šinil za prvim, da je puščal belopenasto brazdo za seboj. Ervin pa se je potikal sam ob obrežju. Stanko je gledal to kakor prikovan. Stiskalo ga je v prsih, dušilo ga; dihal je globoko, v presledkih; najrajši bi zakričal, skočil v vodo in plaval za onimi.

Ah, da! Lansko leto se je vozil z njimi. Imeli so ravnotake dirke s čolni; včasih sta se vozila z Viko v istem čolnu: on je veslal, ona pa vodila krmilo. In včasih je nenadoma oživel, nasmejala se mu poredno in mu na vse načine nagajala. Z vejo obvodne jelše mu je zbila slamnik v vodo, ali ga je pa brizgnila z vodo. In potem je vselej vprašala: »Saj niste hudi, kajne?«

Oh, dušica draga, kako bi bil on nate hud? V vodo bi šel radi tebe, če bi le velela.

Stanku je šumelo po glavi, misli so se mu križale, ko je gledal za onimi. Tresk —

Vikin čoln je dosegel Irminega in treščil vanj, da se je ta nevarno zazibal in je plusnila voda čez rob.

»Hi-hi-hi . . .« se je smejala Irma in si brisala mokro belo obleko, z njo vred so se zasmejali vsi, da se je zazdelo Stanku, kakor da bi ščebljale race, obirajoč se na vodi, le debeli »ho-ho-ho . . .« gospoda Pavliča se mu je zdel tako zoprn.

»Kakor povodne vile . . .« je preudarjal in stopal oprezno za onimi, ki so se med dirko zopet precej oddaljili. Korak za korakom — oprezno, premišljeno je stopal, ker se je bal, da ga oni ne bi zapazili.

Stoj, tu je pripraven kraj! Dve tanki jelši, tesno druga ob drugi, se sklanjata nad vodo. Dobro je znan Stanku ta prostor, ker tu je večkrat premišljal in tožil o svoji nesreči. Na eni jelši je vrezal v lubje začetnici svojega imena, v drugo pa začetnici svojega ideala: V. P. — Vika Pavlič.

Naslonil se je na jelši in opazoval Pavličeve. Toda — ni opazoval vseh, le v Viko je bil uprt njegov pogled; vsako njeno kretnjo je spremljal z očmi in njeno vitko telo ga je opajalo s čudno silo, da je pozabil za hip, kje da je pravzaprav.

»Vika, veslaj ti naprej!« je zaklicala Irma in vsi trije čolni so okrenili.

Sedaj šele se je zavedel. Skočil je nazaj v grmovje in hitel oprezno nazaj proti vili, da ga ne bi zapazili.

Izmed grmičevja je zablestela zdajpazdaj čista vodna gladina, rdeči čolni, bela obleka; začul se je vesel poreden nasmeh in — Stanko je obstal.

Čolni so se oddaljili in Stanko se je zopet priplazil izza grmovja k potoku. Oni so se pomikali počasi navzgor, vedno v živahnem razgovoru. Udarci vesel so se razlegali enakomerno naokrog. Prišli so do otoka, kjer so prej dirkali. Stanko je hitel za njimi, ne meneč se za to, da ga je semtertja oplazila kaka veja.

Obstali so pri otoku. — Ervin zapazi nasuhem domače gosi in jih prepodi. Gosi se vržejo z velikim krikom v vodo in plavajo po potoku navzdol. Ervin, ne bodi len, pograbi za veslo in hajdi za njimi.

Stanko se je naslonil na tanko jelšo, ki je bila globoko sklonjena nad vodo. Nasmehnil se je nekdanjemu svojemu učencu, s kakšnim ognjem preganja uboge gosi.

»Ervin! — Pojdi nazaj!«

Vika je zaklicala za bratom. Stanko se je sklonil še bolj, da bi bolje videl njo, kraljico svojega srca in cilj svojega hrepenenja.

Tedaj pa so prikričale gosi do njega. Zagledale so ga, obstale, gosak je zagagal in vsa tolpa se je obrnila s krikom nazaj navzgor.

»Proklete gosi!« je siknil Stanko, oprijel se jelše, se zavihtel; — resk — štr-bunk...

Ervin je presenečeno pogledal, kaj da se je zvalilo v vodo. Tudi Irma in njena spremljevalka sta se približali. — Hitro je bil Stanko iz vode. Prvi hip ni vedel, kako se je to zgodilo; šele ko je zagledal odkrehnjeno jelšo, je spoznal, kako je prišel v kopel in v kakšnem položaju se nahaja. Hitro jo je hotel pobrisati v grmovje.

»Gospod Tratnik! — Počakajte vendar!«

Stanko je premišljal, bi se li pokazal nasvetlo, ali bi jo lepo natihem pobral.

»Gospod Tratnik!«

Poznal je po glasu Irmo. Osramočen je stopil nazaj k potoku, kjer so obstali oni s čolni.

»Mala nesreča, kajne, gospod Tratnik?« se je nasmejala Irma.

»Da, da — oprostite...« je jecljal Stanko, a prekinil ga je gospod Pavlič, ki se je približal s svojim čolnom.

»Ho-ho-ho! Kaj pa Vam? — Za vraga, pa se vendar ne boste kopali? Ho-ho-ho...«

Oh, v kakšni zadregi je bil sedaj Stanko. Najrajši bi se vdrl v zemljo, da bi ga gospodične ne videle, zlasti Vika, ki ga je premostrivala z nekako zaničljivim nasmehom.

»Oprostite, da...« je začel Stanko iznova, a gospod Pavlič mu ni dal do besede.

»Prisedite, da se prepeljete! Naokrog je predaleč. Tja v Ervinov čoln vstopite!«

Stanko se je obotavljal, toda ko mu je pa tudi Vika milostno prikimala z glavico, se ni mogel več braniti.

»Pa kako, da ste prišli v vodo?« se je zasmejala Irma, ko so odrinili naprej proti vili.

»Kako — hm... Gledal sem, če je kaj dosti rib v potoku...«

»Oho! — Ribji lov je moj!« se je oglasil s krohotom gospod Pavlič.

»Vas naznanim!«

»Pusti, papa!« je branila Vika.

»Zakaj nas pa letos nič ne obiščete?« je vprašala zopet Irma.

»Zato, ker znam že: mensa, mensae!« se je oglasil Ervin in švrknil z veslom vrhu vode, da je brizgnila po drugih.

»Mir!« je zaklical gospod Pavlič in si brisal z robcem oškropljeno obleko.

Stanko si je zaželel, da bi prišel skoro iz te družbe.

»Pa se nič ne dolgočasite doma, ker nimate primerne družbe. Tu med kmeti . . .«

»Ni ravno sile,« je zavrnil Stanko že precej trdo gostobesedno Irmo, ker je čutil njeno zasmehovanje.

»Pri kraju!«

Prvi čoln je butil ob breg in za njim sta se prizibala še druga dva na mehkih valčkih. Z enim korakom je bil Stanko nasuhem.

»Hvala za uslugo . . .« se je pričel zahvaljevati, a gospod Pavlič ga je prekinil.

»Že greste? — Seveda, mokri ste. Zdravi!« In okrenil je čoln, ki je zdrknil nazaj v sredo potoka. Stanko pa jo je hitro odkuril odtod.

»Blamaža, blamaža . . .« je ponavljal in se jezil na ves svet.

— »Ho-ho-ho . . . Ali ste videli kmeta, — ho-ho-ho!«

Stanko je obstal in se ozrl. Onih ni videl, ker jih je zakrivalo obvodno grmičevje.

»Kaj pa je pravzaprav z njim? Jaz ne razumem te komedije,« se je oglasil nežen glas, njemu neznan, gotovo one tuje gospice.

»Vidiš, Elvira, tudi tu imamo sempatja kako zabavo. Ravno tale kmečki študent nam je pripravil že obilo smeha. On je — zaljubljen v Viko . . .« se je zasmejala Irma.

»Res, kmet je kmet, čeprav študiran . . .« je odvrnila Vika.

»Čestitam, čestitam!« se je zasmejala ona tujka.

»Oh Elvira, ko bi ti videla, kako zaljubljeno je gledal lansko leto za njo. In danes se je najbrž zopet zagledal v Viko, pa so ga preplašile gosi, ki jih je podil Ervin proti njemu, da je padel v vodo.«

Oglasil se je buren smeh, udarila so vesla in čolni so se oddaljili.

»Blamaža . . .« je siknil Stanko razburjen in segel v lase, kakor da bi si jih hotel porvati.

»Oh, te goske, te goske!« je stokal in niti sam ni vedel, ali se jezi nad pravimi goskami ali nad temi gosposkimi.

In goske so ga ozdravile . . .

Vekomir:

Zvezdam.

Noč skrivnostna v krilo teme
dol in breg zakriva.
O sijajnih, pravih vzorih
srce moje sniva — — —

V sinjo daljo, v zvezde zlate
zre oko strmeče,
srce koprni nemirno,
radostno trepeče:

Le blestite, zvezde mile,
v bóli me bodrite,
vzore prave, vzore jasne
meni pokažite!

Vekomir:

Knjiga skrivnosti.

Vesna mila se razcvita,
trate zelené,
v srcu mojem vroče želje
tiho plamené — — —

V knjigo sveto, veličastno
gledam ves prevzet,
v knjigo, polno vso skrivnosti,
— v pomladanski svet.

Trate sapica poljublja.
Cvetje trepeta,
srcu o Lepoti Večni
lahno šepeta — — —

Nedin Sterad:

Plačilo.

Nesmrtnih del zaslužna leta
kot biser v kroni so življenja,
ki človek v čast jo sebi spleta
iz trnja lastnega trpljenja.

Nedin Sterad:

Jaz.

Življenje ljubim in samoto,
obzidan vrt je moj dogled;
pred svetno čuvam se krasoto,
a ljubim čistih duš pogled.

Nedin Sterad:

V jutro ...

Velih lic v kristalnem jutru
deve tiho stopajo,
v prsih krotkih, žalujočih
srca skrivno stokajo ...

V ranem jutru dan za dnevom
deve tiho stopajo,
v prsih šibkih in ponižnih
srca mlada pokajo — —

Ljubko jutro smehljajoče
v tožne gleda jim oči, —
a v pogledih čarujoče,
sladke najti ni moči.

Rano v jutro tja hitijo
deve trudnih še teles ...
iz tovarne v noč bežijo —
in za njimi bridki kes.

C. Vikentijević. Zelo nas veseli Vaša pošiljka — kajti od te strani se nas malokedo spomni. Mladi ste še — kot pišete — in prosite samo za mnenje o svoji črtici. Povem Vam naravnost: smatram Vas za velik talent in Vaša črtica to jasno izpričuje. Mogoče par psihologičnih nejasnosti Vašega pijanca — male jezikovne pogreške in pri koncu sem z napakami. Črtica se Vam je zelo dobro posrečila; za enkrat pa najbrže še ne bomo tiskali — ker so še pogreške, ki sem jih že zgoraj omenil. Pošljite nam še kaj — da vidimo, če ste tudi v drugih sujetih tako doma. — Za sedaj pa samo naša skromna pohvala z bodrilom — da se pridno vadite! Živeli!

J. Gorislavin. — Niko naposled le postane nesrečen, ker ga Mara noče osrečiti s svojo ljubeznijo. Ja, zakaj ne? Treba motivirati, Maro sploh vpeljati, da se čitatelj seznanj z njo in njenim značajem. Ali razumete, da ste napravili hibo? Saj Niko še zmerom lahko ostane v središču položaja, četudi nam predstavite Maro. Pogrešno pa je postaviti Nika v naravnost obupno situacijo, od čitatelja pa zahtevati sočutja, dasiravno čitatelj lahko vidi še več izhodov iz tega položaja. — »Oj te goske« se Vam je pa posrečilo in sem bral z velikim užitkom. Priobčimo tudi ob priliki v »Zori«. Še se nas spomnite, pa pazite na tehniko.

Zdenko Julijev. — Vsled obilega materiala se je Vaš spis »V objemu tihe svete noči« zamešal med druge, tako da sem ga šele proti koncu opazil in ga na tem mestu omenjam. Da bi Vi imeli nekoliko lepši jezik in da bi svoje stvari nekoliko bolj izklesali, s kakim veseljem bi potem tudi v pričujočem slučaju priporočil črtico v natisk. Vi kopičite vse polno participov in nerodnih relativnih stavkov v konstrukcije, ki potem zelo malo slovensko izgledajo. »Praznično so bili oblečeni, čakajoči ...« Kdo tako govori? Sicer pa imate jasno intuicijo, bister pogled v sedanje dneve in zagotovim Vas, da Vam bomo hvaležni, če porabljate svoje moči v prid naše svete stvari. Če se boste udejstvovali na polju literature, ali v organizaciji, to po mojem mnenju dosedaj še ni odločeno, spoznali boste kmalu, kam Vas potegneta un in srce. Z Vašo sodbo o moderni dobi se popolnoma strinjam; pravite namreč:

— — — »Moderna doba nam je dala vsemogoče. Zazibala nas je tudi v lahkoživo brezmiselnost, v brezdolje, v udobnost. Vzela nam pa je srčni mir in razdrla dušno harmonijo ...«

Pa se še kaj oglasite! Pošljite nam kak članek načelne ali organizatorne vsebine; pišite ga hladno in preračunjeno, kajti sama navdušenost brez prave solidne podlage koristi malo. Urednik bi Vam bil za kak tak članek, če bi bil res dober, zelo hvaležen.